

ԱՄԵՐԻԿԱՆ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

The Weekly **AVEDAPER**, American Bible House, Constantinople.

ՀԱՏՈՐ ԿԵ Կ. ՊՈԼԻՍ, ՆՈՅԵՄԲԵՐ 30, 1912 ԹԻՒ 48

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

«Աւետարներ» 1913 տարւոյ 1130

Պատերազմին դասերը 1131

ՀՈՐԻՋՈՆԸ

Նոր ակնարկ մը Զինու վրայ 1132

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԵՒ ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

Վիշտի ընկերներ ՄԻՀՐԱՆ Յ. ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆ 1134

Հոգեկան հոխուածիւն շԱՄԱԶԱՍՊ Ծ. Վ. ԵՂԻՍԷԱՆ 1137

ԳԻՏԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

Թէ ի՞նչպէս գտնուեցաւ Աքաաթ Թա-
գաւորին պալատը Շ. Ճ. ՇԷՓՍԹՈՆ 1138

ԿԻՆԵՐՈՒ ԲԱԺԻՆ

Հայ կինն ու Հայ ընտանիքը ՏԻԿ. ԿԻԻԼԷՆԵԱ Ա. ՆԱԶԱՐԷԹԵԱՆ 1139

ՅՕԴՈՒԱԾԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ԲԱԺԻՆ

Զարեը ինչո՞ւ չար կ'ըլլան ԿՐՕՆ Մ. ԶԱԳԸՐԵԱՆ 1141

Աւետարանական գործը գիւղերու մէջ ՎԵՐ. Կ. Յ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ 1143

Աւետարանչուածեանս շարունակութիւնը
ի Կիլիկիա եւ այլուր ՎԵՐ. ԳԱԻՄԷ ԱՊԼԱԶՅԵԱՆ 1144

Հայ կեանքը Շ. ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ 1146

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ 1148

ՆՄՐԱԳՐԱԿԱՆ

ԱՒԵՏԱԲԵՐ 1913 ՏԱՐԻՈՅ

ՅԱՌԱՋԻԿԱՅ տարին թերթիս հրատարակման 66րդ տարին պիտի ըլլայ, իրողութիւնը թէ այդ երկար շրջանին մէջ Աւետեբեր կանոնադրապէս երեւցաւ լուսոյ և անաշխարհութեան իր պատգամներով՝ անկեղծ գոհունակութիւն կը պատճառէ այն ամէնուն որ բաժին մը ունեցան անոր հրատարակման մէջ, Այս կ'ընծայէ նաեւ լաւ պատճառ մը հաւատարմութէ Աստուած ինչպէս անցեալին մէջ նոյնպէս և այսուհետեւ պիտի շարունակէ իր առատ օրհնութիւնը տեղալ այն ճիւղերուն վրայ որոնք սկիզբէն ի վեր իր փառքին համար թափուած են Աւետեբերի միջոցով:

Թերթիս ընդհանուր ուղղութիւնը այնքան ծանօթ է որ անհրաժեշտ չէ ունէ բան ըսել այդ մասին: Գնահատական բաղմամբիւ Զեքմ նամակները զորս կ'ստանանք՝ կը բաւեն ցոյց տալ թէ այս ուղղութիւնը ընդհանուր հաւանութեան արժանապատէ: Յատուցիկային կատարելի ամէն փոփոխութիւններ նպատակ պիտի ունենան շեշտել թերթիս հանրածանօթ սկզբունքները և աւելցնել անոր ազդեցութիւնը:

Կեանքի հոգեւոր կողմը դարձեալ զլիւսուոր սոսորկան պիտի ըլլայ մեր ուշադրութեան: Որովհետեւ գործունէութեան ամէն ճիւղ իր հոգեւոր կողմն ունի, հոս այս հոգեւոր բառը իր լայնագոյն առումով հասկցուելու է: Թէեւ ընտիր Հայ թերթերու թիւը աւելցաւ վերջին տարիներս, և անտարակոյս պիտի աւելնայ տակաւին, չափ քիչ են անոնք որ ունէ ուշադրութիւն կը նուիրեն հոգեւոր բաներու: Ուստի ամենակարեւոր է որ ամէն բանէ առաջ հոգեկան կեանքը մշակելու բացարձակ պէտքը զգացողներ իրենց ձայները լսելի ընեն տան, դպրոցի, եկեղեցւոյ և ազգին մէջ: Մենք համոզուած ենք թէ թերթիս զլիւսուոր նպատակը զայս ընկողով՝ ամենամեծ ծառայութիւնն է՝ որ Հայ ազգին կը մատուցանենք հնարաւորութեան սահմանին մէջ, և կը հաւատանք թէ այս հետզհետէ աւելի որոշ պիտի հասկցուի հանրութեան կողմէ:

Կը յուսանք թէ նոր տարւոյն մէջ պիտի յաջողինք քանի մը նոր աշակիցներ ունենալ Աւետեբերի կանոնադրապէս գրող, անոնցմէ զատ որոնք արդէն մեզի կ'աջակցին թերթիս յաջողութեան համար: Թէ՛ իմբագրական ուղղութեան մէջ, թէ՛ ընթերցողներու ներկայացուած նիւթերու ընտրութեան մէջ, մեր նպատակը պիտի ըլլայ Աւետեբերը

ճշմարտապէս Հայաթերթ մը ընել բառին լաւագոյն իմաստով: Կ'ուզենք ազգային կեանքի մէջ հանրային շահեկանութիւն ու կարեւորութիւն ունեցող ամէն բան շօշափել և որչափ կրնանք՝ բարոյական ու հոգեւոր ամենաբարձր ազդեցութիւնները բանեցնել այդ կեանքին վրայ: Ոչինչ այնքան անվայել կամ աղետարար պիտի ըլլայ որքան անձկամիտ աղանդամտութիւնը, որ իր իսկ ընդթեմ հաճախ ներհակն է Աւետարանի ոգոյն:

Նիւթերէն մօտեց որոնց մասնաւոր ուշադրութիւն դարձնել առաջադրած ենք՝ են քարոզչութեան, ուսուցչութեան և ընտանեկան կեանքի վերաբերեալ գործնական և հայեցողական հարցեր: Կը յուսանք նաեւ շահեկան բաներ հրատարակել ինչպէս մեծերու նոյնպէս և փոքրերու համար: Կը բաղձանք աւելի սերս և փոխադարձաբար աւելի օգտակար յարաբերութիւններ ունենալ եկեղեցիներու հետ:

Պիտի շարունակենք շարաթական լուրերու ամբողջական ամփոփումներ տալ: Աւետեբեր պիտի ջանայ վստահելի և ամփոփ լուրեր հաղորդելու իր վարկը պահել: Ոչ ոք կրնայ տարակուսիլ թէ թերթիս այս բաժինը 1913ին անսովոր կարեւորութիւն պիտի ստանայ զարգիս տեղի ունեցող մեծ փոփոխումներուն բերմամբ, որոնք ամէնէն աւելի Թուրքիայի հանրութեան պիտի ազդեն, Հայ կեանքի վրայ Մամիկոնեանի ընտիր յօդուածները պիտի շարունակուին: Եկեղեցիներու և միսիոնարական ընդհանուր գործի լուրերը որչափ կարելի է՝ լման ու շահեկան պիտի ըլլան: Պիտի շարունակենք պատկերներ հրատարակել, երբ պատահութիւն ունենանք:

Մտադրած ենք մասնաւոր ջանք նուիրել տղայոց Աւետեբերին, որու վրայ արդէն հրաւիրած ենք ընթերցողներու ուշադրութիւնը: Որչափ զիտենք՝ այս իր տեսակին մէջ միակ թերթն է որ կայ Հայերէն լեզուով, և կը կարծենք թէ արժանի է պզտիկներու կեանքով շահագրգռուող ամէն անձի լուրջ նկատուման: Տղայոց Աւետեբերի տարեկան բաժանորդագրինն է 6 դահ., եթէ 15 օրինակ զըրկուի նոյն հասցէով, մէկ բաժանորդագրինը կ'ըլլայ 5 կամ 15 բաժանորդագրինը 75 դահ.: 25 օրինակի բաժանորդագրինն է մէկ Օսմ. օսկի, երբ նոյն հասցէով զըրկուի:

Աւետեբերի բաժանորդագրութեան պայմանները անփոփոխ կը մնան, տարին 40 դահ. Թուրքիոյ համար, 2 տուար, 8 չիլին և 10 ֆրանք օտար երկիրներու համար: Երբ գործակալի մը կողմէ ապագայութեամբ թերթերու արժողութիւնը 500 դահ.ի

հասնի, սովորական զեղչերէն զատ ձրի Աւետիքէ մը կը տրուի, նմանապէս յաւելուածական իւրաքանչիւր 500 դահի համար: Օրացոյց մը պիտի զրկուի նաեւ 1913ի բոլոր բաժանորդներուն:

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ ԴԱՍԵՐԸ

Վստահ ենք թէ այս խնդիրը շատ կ'զբաղեցնէ մեր ընթերցողներուն միտքերը քանի մը շարաթէ ի վեր: Տարբեր բան է երկար ժամանակ առաջ կամ հետագայ երկիրներու մէջ պատահած պատերազմներու վրայ կարգաւ, և բոլորովին տարբեր բան է մեր իսկ ականջներով լսել թէ դանօթներու խլացուցիչ որոտն ու գոռումը: Հետեւապէս պատերազմի դասերէն ոմանք ահեղ յատակութեամբ կը պարզուին մեր առջեւ:

Մին սա է թէ ներկայ մեր ընկերային ու քաղաքական կեանքը վերջնական իր վերլուծումով կայկայեալ է ֆիզիքական ոյժի հիման վրայ: Պատերազմի մէջ մարդուն ֆիզիքական ոյժը կը տեսնենք իր գերազոյն ձեւով ի յայտ բերուած: Ինչ ահագին համեմատութեամբ խորհուրդ ու հանձար զետեղուած է յարձակողական ու պաշտպանողական արդի գործիքներուն մէջ: Մահու և քանդումի խտացեալ ոյժով լեցուն ամենասոսկալի ուսմբեր մեծ հեռաւորութիւններէ թշնամիին բուն տեղը կ'արձակուին անվերապէս ճշտութեամբ: Վաղուց հետէ անցած է այն ժամանակը երբ քաղաքներ կրնային պաշտպանուիլ բարձր պարիսպներով: Այսօր մարդուն քանդիչ հրամանները կատարելու սահմանուած ահաւոր ոյժերուն դէմ պաշտպանման միակ տոկուն միջոցն է, կը թուի, ուրիշ ազգերու ձեռք գտնուածներէն աւելի զօրեղ սպառազինութիւններու տէր ըլլալ: Ուսէ՛ ժողովրդի ճարտարական, ընկերային և քաղաքական կեանքին շարունակման վերջնական պայմանն է յարձակում կրելու պարագային ֆիզիքական բաւարար ոյժ ունենալ ինքնապաշտպանութեան համար: Ոյժով ստեղծուեցաւ ու կը պահպանուի ֆիզիքական բովանդակ տիեզերքը, և ստուած և ստուած է, վասն զի չկայ ոք քան զայն զօրաւոր:

Ուրիշ զատ մը նստապատրաստութեան գերագոյն կարենորութիւնն է: Այս աւելի կարեւոր նշանակութիւն ունի այսօր քան անցեալ տեւէ ժամանակ, վասն զի շարժման արագութիւնը հնարաւոր դարձած է շնորհիւ հաղորդակցութեան միջոցներու արդիական կատարելագործումներուն: Նախադուրսի մինչեւ իսկ ամենապոքը մանրամասնութիւններու նկատմամբ, կազմակերպութիւն ձեռնհաս ու բանիմաց հսկողութեան սակ,

նպատակի միութիւն, բազում վարժութիւն և յուշողելու հաստատ կամք՝ կազմ ու պատրաստ վիճակի էական պայմաններէն են: Զինուորը, Պօլոսի նման, մէկ բանի նուիրելու է բոլոր իր ուշադրութիւնը: Վասն զի վերջնական փորձը, երբ գայ, այնպիսի յանկարծականութեամբ ու թափով կ'ուզէ գայ որ ժամանակ չտար սխալներ դարձանելու կամ տկար կէտեր զօրացնելու համար: Յորքան ժամանակ պատերազմը կ'արելութիւններու դատուն մէջ կը գտնուի, այդ տեսակ ծառայութեան կոչուածներ իրենց բարձր պարտականութիւններուն հաւատարիմ կ'ըլլան այն ժամանակ միայն, երբ լըջօրէն նկատեն իրենց դերը, բոլոր սրտով նուիրուին անոր և միշտ դիչեն յերեկ պատրաստ զրօն նուրի ամէնէն անակնկալ կոչին պատասխանելու:

Հաւաստեմքն ամէնէն նուազ պատերազմատէրներուս իսկ երակներուն մէջ արիւնը կ'եռայ, երբ ճակատամարտի դաշտին վրայ ի հանդէս բերուած քաջութեան և տոկունութեան արարքներ կարգանք կամ լսենք: Եթէ սակայն վերլուծենք մեր այս զգացումը, պիտի տեսնենք թէ մեր ֆիզիքական առարկան այն չէ՝ թէ զինուորը իր թշնամին սպաննած է զնաւկով, այլ թէ յանձն առած է իր անձը անել կրիզ ենթարկել ամէնէն ահարկու վտանգներուն: Մենք մեր զինուորները իրեն հերոս կ'ողջունենք ոչ թէ այն ներութիւններուն համար դորս կու տան թշնամիին, այլ այն ներութիւններուն համար զօրս իրենք կը կրեն: Այս է իրողութիւնը մանաւանդ երբ պատերազմը կը մղուի բարձր գաղափարի մը համար, ինչպէս հարստահարեալներու ազատութիւն չահելու համար: Ասոր մէջ որոշ նմանութիւն մը կայ արարքին հետ այն Տառապեալին, որ ճիր կեանքը շատերուն համար փրկանք տուաւ:

Վերջին տարիներս խաղաղութեան համար շատերու աշխատութիւնները բոլորովին ապարդիւն չեղան: Պատերազմի սարսափները աստիճանաւ մը նուազեցան, մանաւանդ զերիններու, վիրաւորներու և ոչ-պատերազմիկներու համար: Այսու ամենայնիւ ոչ ոք կարող է ներկայ պատերազմին առիթով աւերումներու թաւր եղած երկիրներուն մէջ երկու կողմի պատերազմիկներուն և ոչ-պատերազմիկիկներուն տառապանքներուն վրայ ականաւոր տեսներու կողմէ գրուած ահաւոր նկարագրականները կարգաւ առանց խորապէս ի գուր շարժելու և առանց ազդակելու թէ ազգերու միջեւ անհամաձայնութիւններ բառնալու այս ահաւոր դրու՜թիւնը մինչեւ ե՛րբ պիտի տեսնէ: Վերջապէս տիեզերքի հոգեւոր ոյժերը ֆիզիքականներէն աւելի

մեծ են : Պատերազմն ապահովագէտ կը պատկանի մարդկային յառաջդիմութեան կէս զարգացած և կէս անասնական վիճակին : Հոգեկան բոլոր ոյժերը պատերազմի դէմ կը բողոքեն և այն պիտի անհետանայ ի վերջոյ : Երբ ներկայ պատերազմը վերջանայ և իր դասերը խոր ըմբոստէին, կը յուսանք թէ աշխարհ աւելի պիտի մօտենայ այն երջանիկ օրուան, երբ ազգերն այլևս պիտի չսորվին պատերազմ : Պէտք է որ զինուորական առաքինութիւնները պահենք, բայց պատերազմի համազօր բարոյական բազում բաներ կան որոնք կրնան քաջասրտութիւն, հնազանդութիւն և անձնազոհութիւն մշակելու ծառայել : Խաղաղութեան յաղթանակները ոչ նուազ երեւելի են քան պատերազմի յաղթանակները : Ծշմարիտ յառաջդիմութիւնը խաղաղութեան և իմարդիկ հաճութեան շաւղին մէջ կը կայանայ :

ՀՈՐԻԶՈՆԸ

ՆՈՐ ԱԿՆԱՐԿ ՄԸ ՏՐ. ՍԺԻԹՅ, որ երկար արծակուրդէ մը ետեւ Ձին վերադարձաւ, հետեւեալը գրած է կարգ մը նոր այցելութիւններէ և զննութիւններէ ետեւ :

Թերեւս երբեք այսքան դժուար չէ եղած Ձինական խնդրին իրական պարագաները հասկնալ և անոնցմէ բանաւոր հետեւութիւններ հանել : Այս դժուարութեան պատճառը այդ պարագաներուն բազմութիւնը ու բարդութիւնը չէ սոսկ, այլ անդադար փոփոխուող և մեծ մասամբ լիովին չհասկըցող նորանոր ազդակներու բազմութիւնը : Ձին այնքան ընդարձակ և այլասեռ երկիր է որ կրնայ ըսուիլ թէ իմացականութեան ընդհանուր միջին մը չկայ հոն, վասն զի բնակչութեան մեծագոյն մասը բան մը չնշանակեր :

Ամբողջ յեղափոխութիւնը ծրագրուեցաւ ու գործադրուեցաւ փոքրաթիւ և քիչ շատ միաբան մարդոց խումբի մը ձեռամբ որոնք իրենց ուզածը զիտէին և մեծապէս նպաստաւորութեան նախորդ կառավարութեան հանդէպ զգացուած դժգոհութեանէն և Մանչուներու իրենց ի նպաստ հարուած մը տալու բացարձակ անկարողութենէն : Տարբեր շատ անդամներ ամենափոքր փոփոխութիւն մը կրնար բոլորովին տարբեր արդիւնք տալ :

Հիմա որ հանրապետութիւն հաստատուեցաւ, անդառնալի քայլ մը առնուած է, բայց ժողովուրդն առ հասարակ ամենափոքր զաղափար իսկ չունի պատահածին վրայ : Շանթունկի մէջ ծերունի մը, որու հարցուեցաւ թէ «Ուր է այս ժողովրդին

հայրենիքը», սա խելացի պատասխանը տուաւ : «Ամէն օր դարձեալ երեք ճաշ պիտի ունենանք : Ուր է ուրեմն տարբերութիւնը» : Շատեր կը կարծեն թէ նոր կայսր մը գահակալած է այնպիսի պատճառներով որ որոշ չեն բնաւ : Սակայն այդպիսիներ աշնափ բազմաթիւ չեն որչափ ուրիշներ որ կը կարծեն թէ ամէն օրէնք ջնջուած է և թէ այսուհետեւ տուրք չկայ : Այս տպաւորութեան իրօք տեղի տրուեցաւ, վասն զի յեղափոխականները շատ անխոհեմութեամբ քաջալերեցին այդ դադափարը կեդր. Ձինու պայքարին առաջին շրջաններուն մէջ :

Հիմա և անորոշ ապագայի մը համար խնդրին դժուարալոյծ կէտն է բան մը, որու վրայ որոշ գաղափար երբեք չունի հասարակ ժողովուրդը և որու քաջ տեղեակ են անոր վարչները : Այդ բանն է սա թէ ի՞նչ պիտի ըլլայ կեդր. կառավարութեան և նահանգներուն փոխադարձ յարաբերութիւնը : Ձինական պատմութեան բոլոր հաղարամետիկներուն մէջ անլոյծ խնդիր մը եղած է այս, յաջորդաբար տիրող իւրաքանչիւր հարստութեան կամքին թողուած : Հիմա անխուսափելի դարձած է այդ յարաբերութիւնը սահմանող որոշ բանաձեւ մը : Ամերիկացիներու համար պարզ է թէ Նոր Ձին պիտի ենթարկուի ճիշտ նոյն տազնապին որու Ամերիկեան գաղութները ենթարկուեցան 1783էն մինչեւ 1789 : Ձինական նահանգները նոյնքան պաշտպան են իրենց իրաւունքներուն որքան Ամերիկացիները եղան իրենցներուն, և նոյն պատճառով : Անոնց միջեւ միշտ սաստիկ նախանձ տիրած է, բան մը որ ազդած և նոյն իսկ տիրապետած է Ձինու պատմութեան : Սակայն վաղեմի Մանչու միապետներէն մէկուն նման զօրաւոր ու հաստատաւար կայսեր մը օրով այս նախանձը չէր կրնար զօրանալ կամ իյայտ գալ : Հիմա որ ժողովրդին է ասպարէզը հայեցողաբար, բոլորովին կը փոխուի գործը և գաւառային խորհուրդները որ դեռ երեք տարուան իսկ գոյութիւն չունին՝ ահագին չափով մշակած ու արծարծած են այս զգացումը, և կրնայ ըսուիլ թէ այդ մարմինները նախորդ մայր Կայսրուհիին չարաղէտ թոյլտուութեամբ գոյութիւն առին ճիշտ այն ժամանակ երբ կրնային Նոր Ձինը կաղապարել :

Այս նոյն դիտողութիւնը կարելի է ընել մանաւանդ Ազգ. Ժողովին համար որ հիմա Փեքինի մէջ կը գումարի և դեռ երկու տարուան գոյութիւն չունի, բայց Գրոմուէլեան Խորհրդարանի մը հեղինակութեամբ կը գործէ : Իր արդի անդամներուն ընտրութեան եղանակը քիչ մը անստոյգ է

և երբեմն անկանոն, բայց յայտնի է թէ այդ մարդիկը (իրենց յաջորդներուն հետ) առաջագրած են իշխել Չինու Անոնք պիտի հաստատեն այն կանոնները որոնցմով պիտի ընտրուի յառաջիկայ Սահմանադրական Ժողովը։ Այդ Ժողովը ալ պիտի ընտրէ մնայուն նախագահ մը և կը կարծուի թէ իր ազդեցութեան տակ պիտի առնէ զայն այնուհետեւ։

Նախանձը կամ հակառակութիւնը սահմանափակուած չէ սոսկ նահանգներուն մէջ, այլեւ անոնց ստորաբաժանումներուն մէջ։ Մեծ մասամբ Քանթոնցիները օկսան և մշակեցին ու յաջողցուցին այս յեղափոխութիւնը, և իրաւամբ կը նկատեն զիրենք Չինու ամէնէն յառաջդիմական մասը։ Հիւսիսայիններն ընդհակառակն կ'առնեն ամէն Քանթոնցիներ և «Հարաւային բարբարոսներ» կ'անուանեն զանոնք, ակնարկելով անոնց Չինական քաղաքակրթութեան մէջ ուշ մտնելուն, որ 1,500 կամ աւելի տարի առաջ տեղի ունեցաւ։ Կեդրոնական Չին իր սեփական գաղափարներն ունի իր ազդեցութեան և իրաւունքներուն վրայ։ Հունան զիմադրեց Թայփինկներուն և իր մայրաքաղաքն ազատեց, միակն հանդիսանալով Եանկցէի հովտին բնակչութեան բոլոր կեդրոններուն մէջ, և անկէ ի վեր սաստիկ ազդեցութիւն կը բանեցնէ։ Նմանապէս ուրիշ շատ նահանգներ։ Ուլինչ կը միացնէ կամ կարող է միադնել Չինու տարադէմ ոյժերը ի բաց առեալ ատելութիւնն ու երկիւղը Արեւմտեան պետութիւններուն, որոնք հասկցուած է թէ յարձակման նպատաւոր առիթի մը կ'սպասեն անձկաւ։ Այս է թերեւս արդի ժամանակներու լաւագոյն օրինակը ընդոճին ու ժառանգական անմիաբանութենէ ծագում առնող բռնի միաբանութեան։ Եւ Չինու ամէն բարեկամներ կը մաղթեն որ յարատեւէ այն։

Միեւնոյն ժամանակ յայտնի խնդիր է թէ կեդր. կառավարութիւնը իսկապէս ո՞րքան կը կառավարէ զՉին։ Երեւոյթները ամէնէն չփոթիչ և հակընդդէմ հանգամանքներ ունին։ Կարգ մը օրինակներէ դատելով մարդ պիտի կարծէր թէ Քաոս և Հին Դիչեր կը ավերակեան բովանդակէ Չինու։ Սակայն ուրիշ և աւելի նպաստաւոր կողմ մը կայ։ Չինացիները կարգապահ են ի բնէ, և փութով կը համակերպին ռուս տեսակ ամուր ու արդար կառավարութեան։ Կրնա՞նք զայդ ունենալ այսօր Չինու մէջ։ Այդ է կարեւոր խնդիրը։

Գործին ամէնէն ծանր կողմը զօրքերը թալանի կանոնաւոր սովորութենէն ետ կեցնելու տկներեւ անկ սրողութիւնն է։ Գիտէ՞ք թէ թալան

տեղի ունեցաւ բովանդակ Չինու մէջ և Թունկչօի ամենավերջին դէպքը բոլոր միւսներուն լաւագոյն լուսարանութիւնն է։

Այդ տեղի ունեցաւ մայրաքաղաքին շատ մօտ, ցարդ անաղարտ անցեալ ունեցող լաւ մարդուած զինուորներու մէջտեղ, որ Չինու նշանաւոր զօրավարին հրամանին ներքեւ կը գտնուէին, երբ նախորդ ազդարարութիւններ այնչափ կրկնուեցան որ անձկութիւն ու անհանգստութիւն ընդհանուր եղան։ Տեղի ունեցաւ քանի մը ժամու մէջ, ապա թալանողները բանակեալ գացին և հետեւեալ առաւօտ օրագրութեան ներկայ եղան որպէս թէ բան մը չէր պատահած։ Եթէ այդ եղաւ վախճանը, դժուար է տեսնել թէ ինչո՞ւ այդ չեղաւ նաեւ վախճանը Չինու բարեկազմ կառավարութեան, մանաւանդ քանի որ դէպքը տեղի ունեցաւ նոյն օր իսկ երբ Փեքին ժամանեց Տր. Սըն, Չինու առաջնորդը, փրկաստիան և բարեկամը, որու պաշտպանութեան տակ գոյութիւն առաւ հանրապետութիւնը։

Կառավարական այս դրութեան տակ Վարչապետական պաշտօնը ոչ միայն դժուարին է, այլեւ քաղաքական անկարելիութիւններով պաշարուած։ Ազգ. Ժողովը կը մնուցանէ այդ պաշտօնատարը գլխաւորապէս ամբաստանութեան սպառնալիքներով։ Համանման սպառնալիքի տակ կը գտնուի նաեւ դաճիճի անդամներուն իւրաքանչիւրը։ Նախագահ Եուան Չինական պատմութեան արդի շրջանին սակաւաթիւ այն անձերէն է որ իրենց զիրքին մարդն են։ Մանչու հարստութեան անկման առաջնորդող դժուարին ու ամենափափուկ բանակցութիւններու միջոցին կասկածելի եղաւ թէ՛ յեղափոխականներուն և թէ՛ կոյսերականներուն։ Սակայն հանեց Մանչուները առանց պայքարի և մայր Կայսրուհին արտաքին բարեկամութեամբ։ Այնուհետեւ գրեթէ անօրինակ դժուարութեան մատնուեցաւ, բայց անխափան կը պաշտօնավարէ, ոչ առանց խախտելու արդարեւ, այլ ջանալով միաբանեցնել անհաշտ ոյժերը որոնցմով չըմպատուած է ինք։ Խճակցութիւններէ հինգին միացումը, որ վերջերս ի գլուխ հանուեցաւ, առողջ նշան է։

Փեքինի մէջ Տր. Սընի ներկայութիւնը և Նախագահ Եուանի հետ սրտակցութիւնն ալ բարի նշաններ են, նմանապէս Լոստոնի Թայփին Չինական նշանաւոր թղթակից Տր. Մորիսընի Չինու կառավարութեան խորհրդական անուանումը։ Այս անձը կառավարութեան տրամադրելի պիտի ընէ մեծ ոյժ մը և Չինու վրայ այնչափ ընդարձակ

ծանօթութիւն ունի որչափ ոչ մէկ անհատ Չինացի ունի: Կը ցաւինք որ Փրոֆ. Ճէնքս չէ ընդունած Չինու հրաւէրը իբրեւ երեւոյթաւ հոն պաշտօնավարելու, ինչ որ շատ նպաստաւոր պիտի ըլլար թէ՛ Չինու, թէ՛ Ամերիկայի:

Փոխատու խմբակը հարկաւ Չինու շահերէն զատ նկատելու շատ բան ունի: Եւ թէեւ Մանչու տիրապետութեան վերջին տասնամեակին յատուկ յախճառն փոխառութիւնները և զեղծ շուայ-լութիւնները արգելող խիստ պայմաններ դնելու ամէն իրաւունք ունի, Չինացիները արեւմտեան ոսկիին իրենց երկրին վրայ այս տիրապետութիւնը բուն Դեղին Վտանգը կը համարին բնականապէս:

Սրամատութեամբ կ'ըսուի թէ, թէեւ Չինացիները այսքան կ'զգածուին Չինու մէջ օտարներու տիրապետութեան, բնաւ հոգ չեն ընել ավելի մեծ վտանգ մը, այն է անցեալ զեղծութիւններուն յաւելումներով վերերեւումը հանրապետութեան մէջ: Այս իրողութեան շատ նշաններ կան, որոնց հազիւ թէ ակնարկութիւն կ'ըլլայ Չինական թերութեան մէջ, և որոնք չեն կրնար սակայն ուրացուիլ կամ անգիտացուիլ: Մեր իսկ փորձառութիւնը ցոյց կու տայ թէ ո՛րքան մեծ ու յարաճուն է այս վտանգը: Չինացիները ժողովրդին մէկ մասը միայն պիտի ազատագրեն: Այսպէս կը յուսան խոստափիլ այն չարիքներէն որոնց ենթարկուեցան Ամերիկացիները: Չին խորհրդի թէ ազատագրեալներուն վերջին սահմանադիրն մօտ խորին ու սաստիկ դժգոհութիւն մը յառաջ պիտի դայ, և ավելի սոգտ ու նուազ ընդունակ դատակարգեր չարունակ սահմանադիրը պիտի անցնին քուէ-տուութեան յարակից կարծուած բարիքներուն մասնակցելու համար: Չինու կիները այդ հանրապետութեան, ինչպէս Ամերիկեանին, գլխաւոր մէկ տարրն են, և արդէն իսկ անոնցմէ ունեւ կը բաղձան ու կը պահանջեն բաժին ունենալ վարչութեան մէջ: Ասոր դէմ զօրաւոր նախապաշարում մը չկայ Չինու մէջ, ինչպէս կայ Անգղիոյ մէջ, և շատ հաւանական է որ հոն ավելի դիւրաւ պտանան իրենց իրաւունքները քան արեւմտեան երկիրներէ շատին մէջ գտնուող իրենց սեռակիցները:

Դրամադլսի ընդհանուր բացակայութիւնը կըրթական ամէն յառաջդիմութեան գրեթէ վերջ դրած է բովանդակ Չինու մէջ: Ուսանողները արեւմեան անկախութեան գինով և որոշած են իրենց կամքը կատարել և ուսուցիչներն ու տնօրէնները ստիպել որ զայն յարգեն: Հանկուտի մէջ միսիոնարական դոկէճի մը աշակերտներուն արդիական եր-

կիրնեցու սահմանադրական օրէնքը կ'ուսուցուէր, ի մէջ այլոց նաեւ Անգղիոյ օրէնքը: Եւ ահա անոնք ուսուցչին դիտողութիւն ըրին թէ, որովհետեւ Չին հանրապետութիւն է, չեն ուզեր իրենք միապետութիւններու վրայ դաս առնել: Կրթական կարեւոր համաժողով մը երկար նստաշրջան մը ունեցաւ Փեքինի մէջ և իմաստուն ու բարեպաշտ շատ որոշումներ տուաւ, որոնց մին է կրօնական փորձերու կատարեալ ջնջումը պետական հաստատութիւններու մէջ:

ԿՐՈՆԱԿԱՆ ԵՒ ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

ՎԻՇՏԻ ԸՆԿԵՐՆԵՐ

Վիշտի Ընկերներ

«Եւ իր հետը առնելով Պետրոսը ու Ջերեդեմիս երկու որդիքը, սկսաւ արտմիլ ու վշտանալ: Անոնք ըսաւ անոնց, իմ անձս մեռնելու չափ տրտում է. հոս կեցեք և ինձի հետ արթուն մնացեք: Արթուն կեցեք և աղօթք ըրեք, որ փորձութեան մէջ չմոռնաք:» Մատ. ԻԶ. 37, 38, 41:

«Եւ երկինքէն հրեշտակ մը երեւցաւ տնոր և կը զօրացնէր զանիկա . . .» Դուկ. ԻԲ. 43:

Գեթսեմանին էր տեղը ուր տեղի ունեցան մէջ բերեալ համարներուն և անոնց յարակցութեանը մէջ նկարագրուած իրադարձութիւնները, Քրիստոսի խաչելութեան նախօրեակին և իբրեւ նախադրուած խաչելութեան:

Խաչելութիւնը փրկագործութեան Աստուածային հոյակապ ծրագրին մեծ դէպքն է, կեդրոնականն է, իսկ մարդկային եղեռնագործութեան սոսկազիթխար տոսմին հիազարհուր միջնադարն է: Գեթսեմանին յառաջաքանն է անոր՝ և Գողգոթան վերջաբանը. մին միւսին ընկերն է, և հաւասար ու համազօր ընկերը. մին միւսին չափ տխուր, խորհրդաւոր, վեհադեցիկ և ուշադրաւ դէպք է Քրիստոսի կեանքին և մարդկային պատմութեան մէջ: Եթէ տարբերութիւն մը կայ երկուքին մէջ՝ ան միայն հոն է որ Գողգոթայի վրայ Քրիստոս մանաւանդ մարմնով չարչարուեցաւ, իսկ Գեթսեմանի մէջ մտքով: Եւ ո՞վ չգիտեր թէ մտքի չարչարանքը, մեծ ծրագիրներ գործադրելու պահերուն, պակաս չէ մարմնովի չարչարանքէն և երբեմն անկէ ավելի ալ է: Գողգոթայի վրայ Քրիստոսի մարմինը Հոովմայեցի դիմաւորներու գեղարդով ծակուելէ վերջ արիւն ու ջուր արտահոսեց, մինչդեռ Գեթսեմանի մէջ առանց ատոր և արտաքին ունէ ազգակի «արեան խոշոր կաթիլներու պէս» կ'արտածորէր ու գետին կը թափէր քրտինքը:

Խորունկ և խորհրդածութեան արժանի շատ բաներ ունի Գեթսեմանին կամ Քրիստոսի կրած

ցրուուէին: Թագաւոր մըն էր, գէթ թագաւորացու
մըն էր վարդապետը, որ խոստացեր էր թագաւո-
րութիւն մը հաստատել և այն թագաւորութեան
մէջ զիրենք 12 աթոռներու վրայ բազմեցնել իբրեւ
մէյմէկ իշխանապետ ու դաւաւոր Իսրայելի 12 ցե-
ղերուն: Բայց պահէ մը այդ թագաւորը նոյնիսկ
այդ կարծեցեալ ցեղապետներէն մէկուն ձեռքը պի-
տի մատնուէր և խաչի վրայ աւազակներու հետ
մեռնէր, բայցէի մը մէջ սպաննելով իրենց փառա-
փրութիւնները և քանդելով օգակաւոյց դժակ-
ները: Նսեմ մահը իրենց այս վսեմ վարդապետին
և յանկարծական ու անազնադժոժ փոխադրմը Ա.
նոր և Անոր վրայ շինուած իրենց ոսկեղէն յոյսե-
րուն՝ անանկ վատութիւն մը պիտի պատճառէին
և փորձութիւններ բերէին իրենց՝ որոնց դէմ կե-
նաւ ու տակաւ շատ դժուար, չըսենք անհնար էր
իրենց: Սակայն իրենց վշտակրութիւնը վարդապե-
տին վիշտերուն՝ պատճառ պիտի ըլլար իրենց ան-
փորձութեան և տոկունութեան վերոգրեալ պա-
րագանքուն տակ: Փորձուած է թէ անոնք որ
այլոց վիշտերուն չեն կրնար մասնակցիլ իրենց վիշ-
տերը բնաւ չեն կրնար տանիլ: Այն վիշտերը որ
մերն են թեթեւ ալ ըլլան՝ միշտ աւելի ծանր են
քան այլոց ծայրագոյնները: Եւ բարոյական օրհնաւ
օրէնք է որ այլոց վիշտերը, թեթեւ թուող վիշ-
տերը, կրելով է որ մեր վիշտերը, ծանր թուող
վիշտերը, կրելու վարժութիւն կ'ունենանք և գո-
րութիւն կը ստանանք:

Բայց աստի օրէնք է, ընկերական ու բարոյա-
կան օրէնք է, փոխառութիւնն ու փոխառուութե-
ան: Օրենք է որ երբ մենք ընկեր կ'ըլլանք ու-
րիշներու իրենց վշտին մէջ՝ ուրիշներն ալ ընկեր
կ'ըլլան մեզի մեր վշտին մէջ: Եւ այս կը նշանա-
կէ անոնց վիշտէն բաժին առնել մեզի ու մեր վիշ-
տէն բաժին հանել անոնց. երկու պարագանքերուն
ներքեւ ալ վիշտը փոխ տալ ու փոխ առնել, վիշ-
տը մեղմելու կը ծառայէ: Անհանգուրժիկի է
վիշտը՝ որուն մէջ մինակ կը մնանք, մինակ
կը թողուն մեզ: Իսկ մեզ մեր վիշտերուն մէջ
մինակ կը թողուն անոնք զորս մենք մինակ թողեր
ենք երբեմն իրենց վիշտերուն մէջ: Մեր մեծ ու
անհրաժեշտ պէտքերէն մէկն է համակրութիւն վա-
յելիլ: Բայց ատոր միակ միջոցն է, ուստի և մեր
անհրաժեշտ պարտքն է, համակրութիւն ցուցնել:

Բրիտոս իր բովանդակ կեանքին մէջ տնչափ
համակրութիւն ցուցողը ամէնուն, աշակերտի և
աշակերտ չեզոքի, բարեկամի և նոյն իսկ թշու-
միի, որ իր կարգին, իր վիշտի օրերուն, ոչ միայն
ակնկալեց՝ այլ գէթ իր աշակերտներէն, համակրու-
թիւն պահանջեց ալ:

Բայց ամէնէն աւելի Հօրհէն ակնկալեց այդ հա-
մակրութիւնը Բրիտոս Գեթսեմանիի մէջ, չօրհնէ
«Հայր, թէ որ կարելի է այս գաւաթը ինծմէ ան-
ցուր», կը կրկնէր ու կ'երեքկնէր Ան: Պօղոս ի-
րաւամբ կը կոչէ զայն «Մեր Տէր Յիսուս Քրիստո-
սի Հայրը և անի Տիմարոսիան Աստուծոյ»: Ամէ-
նէն աւելի Որդին ճանչցեր էր Հայրը այսպէս ու
այս հանգամանքով: Աշակերտներու համակրու-
թեան ալ իրաւ դիմում ըրաւ ու կ'ընէր՝ բայց ամէ-
նէն աւելի այդ դիմումն ըրաւ ու կ'ընէր Հօրհա-
մակրութեան: Բայց վերջապէս երկուքին ալ տեղ
ըրաւ ու տեղ տուաւ. առաջին տեղը՝ Հօրը համակ-
րութեան և վերջին տեղը՝ եղբայրներու, աշա-
կերտներու համակրութեան: Պէտք են, պէտք են
մարդու մը՝ մարդկային համակրութիւններն ալ,
բայց ի՞նչ են անոնք ու ի՞նչ կ'արժեն Հօրը հա-
մակրութեան քով:

Եւ վիշտի ընկեր մըն ալ որ Հօրը կողմէն Որ-
դին խրկուեցաւ, ի պատասխան անշուշտ Անոր
կողկողագին ազօթքին ու ազապատանքին, երկին-
քէն հրեշտակ մը էր, որ Անոր արեւնախառն քրտին-
քը կը սրէր և խաչը տանելու համար Անոր ոյժ
կը հաղօթէր: Վշտի ընկեր մըն ալ հրեշտակ
մը, այո: Եւ ի՞նչ գեղեցիկ ընկեր ու միւս ընկեր-
ներէն գերազանց ընկեր: Միւսները կը քնանան
ու կը քնանան, քանի անգամ ալ որ Յիսուս, վըշ-
տաց մարդը, զանոնք կ'արթնցնէ, մինչեւ որ ալ
յուսահատ անոնց արթնութենէն՝ զանոնք քուռի
մէջ կը թողու, կ'ըսէ անոնց, «Այ այսուհետեւ քնա-
ցեք ու հանգչեցեք»: Զուարթ գուարթութեւ, սա-
կայն, անոնց քուռին տառնը, կը գօրացնէ զԱնիկա,
կը սրբէ Անոր ճակատէն քրտինքի կայակները, որ
արեան մեծ շիթերու կը նմանին, և կը սփռիէ այն
աստիճան՝ որ ալ Ան պէտքը չզգար իր վշտի աշա-
կերտ-ընկերներուն՝ ու անոնց քուռը իրենց զու-
րը կը թողու ալիւս . . .

Հրեշտակին յայտնութիւնը, իբրեւ վշտի վերջին
ընկեր Յիսուսի, գեղեցիկ լուսաբանութիւն մը կու
տայ, նոյն իսկ պատասխան մը այն հարցին ու
խնդրին թէ մենք ի՞նչ պատասխան կ'ակնկալենք
բայց Աստուած ի՞նչ պատասխան կ'ու տայ յաճախ
մեր ազօթքներուն, նոյն իսկ տաղանապներու մէջ
մատուցուած տաղանապարի ազօթքներուն: Յիսուս
ազալեց որ, «Եթէ կարելի է, գաւաթը իրմէ անց-
նի», այսինքն խաչը Հայրը սակայն չհնաւորեց խա-
չը, հրեշտակ մը զրկեց և խաչը կրելու ուժ հաղոր-
դեց Որդիին: Ուղղուած պատասխանը չէր և ակըն-
կալուած պատասխանը չէր, բայց պատասխան մը
էր և անակնկալ բայց գոհացուցիչ պատասխան մը

Եւ Հօրը պատասխաններն մինչեւ այսօր ալ և մեզի համար ալ շատ անգամ այսպէս են, — անակնկալ յաճախ, բայց ստույգ և բաւարար միշտ՝ անոնց համար, որ Որդիին կամակատարութեամբը կ'աղօթեն, իրենց խնդիրը որոշելով, բայց յարելով. « . . . Ձե ընէ ինչպէս որ էս կ'աղէմ, հապ ինչպէս որ դուսն կ'աղէս »:

Հաւատորմիկ

ՄԻԼՈՒՆ Յ. ԳԱՐԻԲԵԼՅԱՆ

ՀՈԳԵԿԱՆ ՃՈՍՈՒԹԻՒՆ

«Հարուստներ կան որք աղքատ են և աղքատներ կան որ հարուստ են» (Առակ. ԺԳ. 7)

Յիսուս ամբողջին կը նայէր, կը գրէ Մարկոս աւետարանիչ, Քանձանակին մօտիկը կեցած՝ անդնողները ուշադիր կը դիտէր. Եռուզեւոր հօն մտնող ու ելնողներու, ինչպէս ամբողջ ամենուրեք, ո՛րքան հետաքրքրական է: Ամբողջը հետաքրքրական է մանաւանդ, երբ խոսված է, վարանոտ է և մերկավար՝ անստուգողթեան մը մէջ, մատնուած անորոշ վիճակի մը: Ամբողջը հետաքրքրական կ'ըլլայ երբ դաշտի ընդարձակութեան մէջ կամ լեռան մը բարձունքին վրայ սփռուած, հանդէպ պայծառ, ծիծաղկոտ արեւուն ինքն ալ կը ժպտի, ինչպէս խաղաղ ծովը կը ժպտի հանդէպ երկնի կապոյտին և ամիսներն իր ծաղկածին: Ամբողջը հետաքրքրական է դարձեալ՝ երբ մեծ հասաւտութեան մը կամ հանդիսարարի մը դրան առջեւ՝ անհամբեր խոնուած՝ կը տատանի կարծեա, շարժուելու բաղձանքէն մղուած: Ամբողջը հետաքրքրական է տակաւին երբ իշխանի մը սպասման սենեակին մէջ, կամ արքունիքի սեմին առջեւ՝ մեծ իշխանին երեւումին կ'ակնկալէ խնդիր մը մատուցանելու կամ զայն ծափահարելու համար: Այդ ամբողջը, շատերու համար թերեւս ուշադրութեան անգամ անարժան, սրշափ սրտաշարժ տեսարան մը կը ներկայացնէ՝ սաչայն անոնց համար որք բնութեան երեւոյթները, տիեզերքին կարգաւորութիւնները և կեանքի այլազան պատկերները կարդալու և անոնցմէ մեծագոյն դասերու բարիքներ քաղելու ձիրքովն օժտուած են:

Գրիստոս կը սիրէր ամբողջը դիտել, և ուշադիր դնողէ մը աւելի, ո՞վ դիտէ, ինչե՛ր կը կարդար հազարաւոր անձերու իւրաքանչիւրին դիմադիմերուն վրայ, շարժումներուն մէջ, ինչե՛ր արդեօք պայծառ կամ տխուր, անոյշ կամ անաւոր:

Մարդկային դէմքերը ուսումնասիրելու և սերտելու յատուկ տեղ մըն է նաեւ Աստուծոյ տունը ուր մարդիկ ի յայտ կու գան իրենց—ինծի այնպէս կը թուի—կեանքի ցուցադրութեամբը: Հոն ոմանք

կարծեա սուղուած են Աստուծոյ ներկայութեան զգացումին խորը Բոլոր սին խորհուրդներ, ունայն զբաղումներ և աշխարհային հոգերն իրենց միտքերէն ցրուել, ջնջել են ի սպաս, Աստուծային մեծութեան, սքընթեան և ողորմածութեան տպաւորութեան տոջեւ, ինչպէս Աւետարանին մաքաւորը: Ոմանք ընդհակառակն սեղ ու ամբարտաւան դիրքով մը կը յիշեցնեն այն իշխաններն որք ձիու վրայ և հետեւորդներէ չըջապատուած՝ կը մտնէին եկեղեցի:

Յիսուս, հոն, տաճարին մէջ կ'երեւնայ՝ ընծայաբերութեան պահուն, տեսնելու համար թէ ընծայաբերներն ինչ դէմքով կու տան և թէ ինչ կու տան: Բուէարկութեան նման սովէն օք կ'ուզէ համբել և հապկցնել թէ ինչ է տուածը, ոսկի արծաթ, կամ պղինձ դրամ: Այս բաղմամբը ընծայատուններուն մէջ անձ մը կայ միայն որուն վրայ կը կեցնէ, կը կեդրոնացնէ Յիսուս իր ակնարկը: «Ո՛հ, ակնարկ մը որ», կ'ըսէ Վակնէր, «բաւեց զայն անմահացնելու»: Այդ անձը աղքատ և այրի կ'ընէ և ինչ կ'ըսէ մեզի Փրկչին այդ անոյշ և կարեկցութեան ակնարկը լուսաղեղ: Այդ այրիին հօգեկան ճոխութիւնը, այդ աղքատին անբաւ հարստութիւնը կը բացայայտէ: «Աղքատներ կան որք հարուստ են», ըսած էր Սողոմոն, և ոչ ապաքէն այս այրին է աղքատագոյնը՝ որ ամէնէն հարուստն է միեւնոյն ժամանակ՝ այդ հոծ բաղմութեան մէջ: Հարուստ՝ սքընթ ու հոգիով զօր կը դիտէ Յիսուս և կը գնահատէ ու երանի կու տայ:

Այս, ինչպէս որ կը զանուին հարուստներ՝ աղքատ ու ողորմելի, և որք իրենց կամքն ու կեանքը փակած, բանտարկած են իրենց դրամարկղին մէջ՝ մետաղին հետ, գտնուած են նաեւ աղքատներ՝ հարուստ և վեհանձն և երջանիկ, որք զիտեն կարեկցիկ աղքատագոյնին, որք զիտեն առատաձեռն ըլլալ աւելի կարօտականին և նոյն իսկ երբ իրենց աջ ձեռքը կ'երկարի մութալու համար՝ ձախը կը կարկանեն օգնելու, տալու համար իրենցմէ աւելի խղճալիին: Եւ ահաւասիկ այնպիսիներն են որք կը յարգուին Յիսուսէն յանձին աւետարանապատում այրիին:

Աշխարհիս վրայ ամէն լու ու գեղեցիկ իրեր իրենց ծաղրանկարներն ունին: Բժիշկն ունի իր շաւրթանը, շաղակրատը, հայրենասէրն՝ իր հայրենամօլը—չփէնը, հաւատացեալը՝ իր կրօնամօլը—ֆանարիլը, սուսաքինութիւնը՝ կեղծաւորութիւնը և աղքատութիւնն՝ իր մութ ու ցլանութեան արհեստը: Սա խաբարիս աղքատը կը մութայ, կ'առնէ, կը հաւաքէ և դիզած դրամին վրայ պինտ կը փակէ իր ժլատ ձեռ-

քը, միշտ կ'առնէ և բնաւ չի տար ոչ մէկուն: Դեռ աւելին կայ, կը ցաւի երբ կը տեսնէ թէ ուրիշներու ալ կը տրուի, և եթէ ձեռքէն դաշ, կ'ուզէ ստուարացնել, պարարտացնել իր քսակը՝ յափշտակելով ուրիշինը: «Ես միայն աղքատ եմ, միայն ինծի տուէք», ըսել կ'ուզէ ողորմածներուն: Սա խարդախ, կեղծ աղքատն է, աղքատներուն էն խղճալին:

Ասոր մօտ ուրիշ մըն ալ կայ սակայն որ արժանի է ամէնուն համակրանքին, որ ուրիշին չկարենալ օգնելուն համար ցաւ կը դգայ և ամօթ, և աղքատութիւնն իր զգացումներուն, իր սրտին վրայ ծանր կը ճնշէ աւելի ուրիշին օժանդակելու անկարողութենէն՝ քան իր զրկանքէն:

Կեղծ աղքատը առանց քսակը բանալու առատաձեռնութիւններ, մեծագործութիւններ կ'ընէ խօսքով: «Եթէ հարուստ ըլլայի», կ'ըսէ, «այիսարհ արարատ երջանիկ կ'ընէի, կեանքի անտանելիութիւնները, տաժանելիութիւնները վերցնելով հաճոյք կ'զգայի, ծերութիւնն ու հիւանդութիւնն և որբութիւնը կը սփոփէի»: «Եթէ հարուստ ըլլայի», խօսքին մէջ սակայն երկու բան կայ այսպանելի, մին նախատինքն է ընդդէմ հարուստներու և միւսը ներքոյն է իր անձին: ՀԱՄԱԶԱՍՊ Ե. Վ. ՆԴԻՍԵԱՆ

Սամսոն

(Եօրոնապէի)

ԳԻՏԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԹԷ ԻՆՉՊԷՍ ԴՏՆՈՒՅՑԱՒ ԱՌԱՐ

ԹԱՂԱՒՈՐԻՆ ՊԱԼԱՏԸ

(Հ. Ճ. Շէֆթին)

Այս վերջին քանի մը տարիներու ընթացքին հնախուզական պեղումներ ընող գիտնական մարմիններ շատ արժէքաւոր գործ տեսած են Պաղեստինի մէջ, որովհետեւ լոյս աշխարհ հանած են շատ մը հնութեան մնացորդներ որոնք շատ լոյս սըփռած են սուրբ երկրին պատմութեան վրայ, և այս առիթով Սր. Գրական պատմութիւնները հաստատելու մասին աղէկ ծառայութիւն մատուցած են: Չոր օրինակ, Տր. Սէլին, Աւստրիացի ծանօթ հնագէտը, յաջողած է ոչ միայն հին Երիւքով քաղաքին ճիշդ վայրը գտնելու — քաղաքը որուն պատերը այդպէս հրաշալի կերպով կործանեցան Յեսուի բանակին փողերու ձայնէն — այլ նաեւ իրապէս երեւան հանած է այդ հին պատերուն հիմերը: Նաեւ Երուսաղէմի մէջ Կայիափայի Տունին մօտերը Երբայական հին կշիռներու և չափերու ամբողջական շարք մը գտնուած է:

Վերջերս, իրաւամբ ամենամեծ գիւտ նկատուած յաջողութիւն մը եղած է Սամարիայի մէջ Աքաար

Թագաւորին պալատին երեւան հանուիլը: Գրեհոնուած են Երբայքէն գիրով պիտակներ, որոնք Ամրի և Աքաարի պալատներուն մէջ կը գործածուէին, ինչպէս նաեւ խեցեղէն անօթներ և ուրիշ հետաքրքրական նշխարներ:

Իսրայէլի հին մայրաքաղաք

Բացատրելէ առաջ այս գիւտերը որոնք Սուրբ Գրական հնախօսութեան մէջ ամէնէն հետաքրքրականներէն են, կարեւոր է Սամարիայի պատմութիւնը ընել համառօտակի: Ծանօթ է թէ այն Իսրայէլի հիւսիսային Թագաւորութեան հին մայրաքաղաքն էր: Երբ Սողոմոն 930ին (Բ. Ա.) վախճանեցաւ, Հրէական Թագաւորութիւնը իր ժառանգական բնական երկու մասերուն բաժնուեցաւ, Իսրայէլ և Յուդա: Երուսաղէմ մնաց իբրեւ հարաւային մայրաքաղաք, կամ մայրաքաղաք Բենի-ամինի և Յուդայի: Իսկ մնացեալ տասը ցեղերը Ռոբովամի, Սողոմոնի որդիին, իշխանութեամբ իրենց մայրաքաղաք ըրին Սիւքէմը: Այս վայրը յաջորդաբար լքեցին Թերսան մայրաքաղաք ընելու համար, որովհետեւ առաջինը պաշտպանել դժուար էր: Յետոյ Թերսան ալ իր կարգին լքեցին Սիւքէմէ վեց մղոն հիւսիսային արեւմուտք գտնուող կղզիացեալ բլուր մը մայրաքաղաք ընելու համար, և Թագաւորաց գիրքին մէջ կը կարդանք թէ այդ վայրը այն ատեն տիրող Ամրի Թագաւորին միջոցով գնուեցաւ Սամերէ ճերմու տաղանդ արծաթով» և անոր վրայ ամրացեալ քաղաք մը շինուեցաւ (Գ. Թագ. Ժ. 2. 24.)

Այս բլուրը զինքը չըջապատող հովիտներէ չորս կամ հինգ հարիւր ոտք վեր կը բարձրանայ, Բլուրին կատարէն, որ ծովին մակերեւոյթէն 1,400 ոտք բարձր է, կարելի է յստակապէս տեսնել Միջերկրական ծովը որ քսան մղոն հեռուն կը գտնուի դէպ արեւմուտք: Նաեւ կը պարզուին հիւսիս և արեւելք գտնուող աւելի բարձր լեռներու հիւանդի տեսարաններ, որոնք կը տարածուին բլուրներու և ձորերու վրայ: Այս բլուրին բնապէս զերբուկ կողերը զիւրութեամբ անմատչելի եղան շինուած հըսկայազանգուած պատերուն շնորհիւ: Հերովդեան քաղաքը — որովհետեւ մեծն Հերովդէս գրաւեց Ամրի շինած այս քաղաքը — բլուրին կատարը երկու և քառորդ մղոն շրջագիծ մը ունէր, և թերեւ Ամրի քաղաքն ալ անկէ նուազ փոքր չէր: Հիմա իսկ կարելի է զիւրաւ նշմարել Հերովդեան պարիսպները: Բլուրին կատարը աղբիւր չկայ, և հաւանաբար քաղաքը պէտք ունեցած ջուրը կ'առնէր հովիտին անդիլ կողմը գտնուող աղբիւրէ մը: Ինչպէս նաեւ անձրեւաշուրի հսկայ ջրամբարներ

րէ, որոնցմէ բաւական չափեր գտնուած են վերջերս:

Բլուրը և շուրջի երկիրը շատ արգասաբեր են, և աղէկ ձիթապտուղ, թուզ, ցորեն, սոխ կ'արտադրեն, ինչպէս նաեւ խաղող՝ հին ատենները: Այս և շուրջի բլուրները երկրագործական նպատակներու համար շատ քրքրուած են, որով հնութեանց մնացածները շատ աւերուած և տակնուվրայ եղած են:

Սամարիա իր Իսրայէլի մայրաքաղաք մնաց մինչեւ որ Ասորեստանցիներ զրաւեցին զայն 722 թուին (Ք. Ա.): Հոս էր որ Աքաար Յեզարէի ազդեցութեամբ Բաղդի համար մեհեան մը չինեց, զոր վերջը Յէու կործանեց, և կ'երեւայ թէ հոս էր որ չինեց իր «փղոսկրեայ տուն»ը, որ այնչափ գեղեցկաբար նկարագրուած է Թագաւորաց գիրքին մէջ: Ամովս այս պալատներու մասին կը խօսի իր գեղխոսութեան և շուայտութեան պալատներ և Միքիա կ'ազգարարէ իր ժողովուրդին թէ այս պալատներուն քարերը ձորին մէջ պիտի դառնան, մարգարէական կանխատեսութիւն մը որ վերջը կատարուեցաւ: Ամրի օրէն մինչեւ Հերովդէսի ժամանակը Սամարիա շատ մը յեղաշրջումներէ անցաւ: Նորէն ու նորէն կործանեցաւ և վերայինուեցաւ, և անոր բնակիչները գերութեան տարուեցան:

Բայց Մեծն Հերովդէսի իշխանութեան օրով քաղաքը իր գեղարուեստական փառքին գագաթնակէտը հասաւ: Այն Հերովդէսի մայրաքաղաքը եղաւ 37էն (Ք. Ա.) մինչեւ 4ը Փրկչական թուականին: Ան վերայինեց քաղաքը մեծ ճոխութեամբ և զայն ի պատիւ Հռովմայ կայսր Օգոստոսի Մէպատ անուանեց: Նաեւ անառիկ կերպով ամրացուց զայն և մեծ մեհեան մըն ալ չինեց անոր մէջ:

Մէթաբէան հայրերէն

Երբեմնի այդ բարգաւաճ ու հզօր քաղաքէն հիմա բան մը մնացած չէ, բայց միայն աւերակոյտ մը: Բլուրին արեւելեան կողմը, կատարէն ճիշդ վար, անուշագրաւ գիւղ մը կայ, որ Մէպիւսթիէ կը կոչուի և ունի մեծ մասամբ Իսլամ 800 բնակիչ: Հոս կայ մզկիթ մը որ Խաչակիրներէ չինուած եկեղեցի մըն է, և կ'ըսուի թէ Յովնանէս Մկրտիչի, Եղիսէի, և Արգիտի գերեզմանները կը պարունակէ: Հոս կարելի է յայտարարել թէ Նոր Կտակարանի Սամարիան բոլոր նահանգն է, ոչ թէ քաղաքը:

Եթէ այս բլուրին պատմութիւնը յիշենք, կըրնանք զարմանալ թէ հնախոյններ մեծ փափաք ու-

նէին անոր վրայ պեղումներ կատարելու և զայն խուզարկելու: Վերջապէս յաջողեցան իրենց փափաքներուն գոհացում տալու և արդիւնքը շատ գոհացուցիչ եղաւ: Այս պեղումները Հարվըրտ Համալսարանին կողմէ եղան և ծախքը ըրաւ Մր. Ճէյքըպ Հ. Շիֆ, Նիւ Եորքի հանրաժամութիւնը և մարդասէրը: 1908ին էր որ Թուրք կառավարութիւնը տուաւ պէտք եղած հրամանը սա պայմանով որ այդ վայրը պեղումէն ետքը առաջ եղածին պէս մնայ: Այնպէս որ հարկ եղաւ պեղումը մաս առ մաս կատարել. երբ մէկ մասը պեղուէր՝ երկրորդ մասին հողով պեղուած առաջին մասը կը ծածկէին որ տեղը առաջուան պէս ըլլար:

Գործին ամէնէն ընդարձակ և հետաքրքրական մասն էր բլուրին կատարին վրայ եղած պեղումը: Հոս երբեմն 400ի չափ էրիկ մարդիկ, կիներ, տղաք, Եգիպտոսէ եկած փորձառու պեղիչներու հսկողութեան տակ կը գործածուէին պեղումի գործը յառաջ տանելու համար: Հոս երկրաւորու ու անխոնջ աշխատութեամբ յաջողական սերունդներու, քաղաքակրթութեանց և յաղթանակներու փլատակները և մնացորդները վերցուեցան բաւական ռաք խորութեամբ, մինչեւ որ տակի ժայռերը երեւան ելան, որոնք անտարակոյս կը պարզէին Ամրի և Աքաարի ընդարձակ պալատները, իբրեւ երկու արտավար տարածութեամբ: Ամէնէն տակի որմնադրական գործերը և պատերը երբ երեւան ելան՝ անոնք մէկ սերունդ առաջ պեղուած և երեւան հանուած Երուսաղէմի տաճարին պատերուն կը նմանէին, որոնք գետին երեսէն 80 ռաք վար էին: Միեւնոյն ատեն տեսնուեցաւ թէ հիմնաքարերու առաջին շարքը ժայռերուն վրայ այնպէս մը գեղեցիկ էր որ երեք կողմէն ալ ժայռերու միացած էր, և այս որոշապէս Հրէական որմնադրութեան մէկ հանդամանքն է: Սամարեան այս պեղումներուն ատեն ճիշդ այս խորութեանց մէջն էր որ լսնակիճէ անօթ մը գտնուեցաւ, որուն վրայ կար Եգիպտական արձանագրութիւն մը ժամանակակից թագաւորին Օգոստոս Բ.ի մասին, և այս կերպով հաստատուեցաւ այն ենթադրութիւնը թէ այդ Հրեայ թագաւորներու պալատն էր:

(Շաբուալէ)

ԿԻՆԵՐՈՒ ԲԱԺԻՆ

ՀԱՅ ԿԻՆՆ ՈՒ ՀԱՅ ԲՆՏԱՆԻՔԸ

Քրիստոնէութեան աշխարհի բերած եթէ ոչ մեծագոյն, ապահովաբար մեծ օրհնութիւններէն մին՝ կնոջ իր արհամարհուած դիրքէն բարձրացումն ու ազատագրութիւնը և ընտանիքին նուիրագործումն եղաւ:

Յիսուս Հրէական հին խառնարանութեան դէմ կնոջ և այր մարդու հաւասարութիւնն և ընտանիքի սրբութիւնը հռչակելու, ընկերական կեդրիքներու՝ մեղաւոր նախանձայուզութեանց դէմ հաւածուած ու մեղանշող կինը՝ կնոջ դատը, պաշտպանելու համար, ամէն անգամ բոլորով կը ներկայանայ ըմբերանող բառեր ու վճիռներ ունի իր շրթներուն վրայ, ու դուրսի շանթող ակնարկներ՝ իր աչքերուն մէջ։ «Անմեղն ի ձէնջ նախ ընկեցէ քար ի վերայ դորա» ու «Եւ ոչ ես դատապարտեմ զքեզ, երթ, յայսմհետէ մի մեղանշեր»։ Ու Գալիլեայի դաշտերէն մինչեւ Գողգոթայի բարձունքն ու Յարութեան առաւօտը, կինը և ինկած, մեղաւոր կիներն են առհասարակ որ կը շրջապատեն Փրկիչը, հաւատքով ու դուրգութեամբ։ Կոս Մարթա մըն է որ անոր ընդ առաջ կը վազէ իր խորունկ հաւատքը աղաղակելով, «Տէր, եթէ աստ լեալ էիր, եղբայր իմ չէր մեռեալ»։ Անդին Մարիամ մըն է, որ անուշահոտ ու թանկագին իւղով անոր ոտքերը կ'օծէ։ Եւ երբ եռանդոտ Պետրոսէն մինչեւ կասկածոտ Թովմասը, ուրացած են իրենց երկնաւոր Վարդապետը, և ցիրուցան եղած, «Երուսաղէմի դստերքն» են որ մինչեւ խաչին ոտքը կը բերեն իրենց արցունքը ու մինչեւ փակուած ու կնքուած գերեզմանը, իրենց խունկն ու իւղը, և ամէնէն առաջ կ'արժանանան ողջունելու յարութեան սուրբ ճառագայթը և յարուցեալ Փրկիչը։

Հայաստանի մէջ եւս Հայ Քրիստոնէութեան արշալոյսը Շաւարշանի դաշտերուն մէջ արքայադուստր Սանդուխտներու շուշան կուրծքէն բողբոջող կարմիր կայլակներ կը վարդազունեն ու անոր հիմերը Վաղարշապատի հնձաններուն մէջ ճամլուած ու կախուած Հոփփսիմէներու պատուական արիւնով կը շաղախուին։

Երբ հսկայազօրն Տրդատ մահ կը մոնչէ Քրիստոնէից, ու Քրիստոնէութեան դէմ անլուր հալածանքներ կը հրամայէ, իր քնքոյշ քոյրը Խոսրովիդուխտ, տարիներով հաց ու ջուր կը տանի խոր վիրապի մահաբոյր զնտանին մէջ փակուած Հայաստանի Լուսաւորչին, ու առաջնակարգ դեր մը կը կատարէ Տրդատի դարձի գալուն մէջ։ Այլեւն թագուհին ու Հայ նախարարաց Տիկիներն իրենց ոսկեհոռու փէշերով հող կը կրեն եկեղեցիներ կառուցանելու, և Հայաստանի մէջ կանգնուած առաջին եկեղեցին Հոփփսիմեանց անուան կը նուիրուի։

Ե. դարու հրաշալի զրուսագներուն մէջ մանաւանդ Հայ կինը կը փայլի իր հաւատքին ու արիւնթեան բովանդակ լոռութեան մէջ։ Ականատես

Ղազար Փարպեցին կը պատմէ թէ Վարդանի բանակին մէջ սակաւաթիւ չէին կիներ, որոնք այր մարդու պէս, պատերազմիկի հագուստներ ու զէնքեր կրելով՝ իրենց ամուսիններուն ու եղբայրներուն հետ ուս ուսի կը կռուէին հայրենի հողն ու եկեղեցին պաշտպանելու համար, ու յետոյ այսպէս կը նկարագրէ անոնց վարած անձնազոհ կեանքն ու տառապանքը։

Նախարարներու աղջիկներ ու մեծամեծներու փափկասուն տիկիներ, փոխանակ ալիւրի՝ կորեկ կ'ուտէին, փոխանակ գինիի՝ հազիւ ջուր կը զրտնէին խմելու, իրենց ոսկեհոռու բնեղէ հագուստներուն տեղ՝ կոշտ բրդեղէններ կը հագնէին, ու ոչ թէ զարդարուն չքեղ անկողիններու, այլ չոր տախտակամածի վրայ կը ննջէին։ Բազում գիշերներ հրեշտակներու պէս անքուն մնացին, իւղով չօծուեցան ու իրենց մազերը քնաւ չսանտրեցին։

Իսկ Եղիշէ իր ոսկեղենիկ քնարով այսպէս կը վիպերգէ։

«Հայոց աշխարհի փափկասուն տիկիները, որոնք դահաւորակներու վրայ գրգռուած ու զրգռուած էին, ամէն ժամանակ հետի ու բոպիկ եկեղեցի ու աղօթատեղի կը վազէին, ու անձանձրոյթ ու խտերով կը խնդրէին, որ կարենան համբերել այս մեծ նեղութեան։ Անոնք սաղմոսներ կը մըմընջէին միշտ, և իրենց կատարեալ մխիթարութիւնը՝ Սբ. Գիորգը կարգաւն էր։ Մոռացան իրենց կանացի տկարութիւնը և առաքելի այրեր եղան հոգեւոր պատերազմին մէջ»։

Հաւատքի տաք շունչով թրթռուն այս շրջանին մէջ էր, որ Մամիկոնեան տան չքնաղ պսակը, Վաղանի երէց եղբոր, Հմայեակի, ամուսինը, Տիկին Զուիկ, բանտերու, ցերութեան ու հալածանքի դառնութիւններուն մէջ իր կորիւնները կը մարդէր ու Վահանի պէս անմահ ու անպարտելի առլուծ մը կը պարգեւէր ազգին։

Մարդպաններու շրջանին տաքնապներէն ու Արարական արշաւանքներու աղէտներէն յետոյ, Բագրատունեանց աշխարհաչին իշխանութեան օրով, Հայ կինը նոյն ներշնչուած ոգիով ու բարեպաշտիկ զգացումներով տոգորուած կը ներկայանայ մեզի։

Աշոտ Ողորմածի կինը Խոսրովանոյշ, իր ամուսնոյն հետ ձեռք ձեռքի տուած, հոյակապ եկեղեցիներ ու վանքեր շինելով, աղքատանոցներու ու հիւանդանոցներու խնամքին նուիրուելով՝ Հայ ազգին համար գթած մայր մը, ու Արարատեան թագաւորութեան արժանաւոր թագուհին ու զարդը

կը դառնար, ինչպէս կը վկայեն ժամանակակից պատմիչներ :

Գազիկ Ա. ի ամուսինը, Կաթարամիտէ Թագուհին ալ, կարեւոր դեր ու բաժին ունեցաւ Անիի հոչակաւոր Մայր Եկեղեցիին շինութեան մէջ, զոր ինքն իսկ աւարտել տուաւ :

Ռուբինեանց չրջանի Մեծն Լեւոնի արժանաւոր դուստրը, Զապէլ Թագուհին, նշանաւոր հանդիսացաւ որքան իր շնորհաշուք գեղեցկութեամբ, նոյնքան ալ բարեպաշտիկ զգացումներով ու ժողովրդասէր ոգիով :

Քրիստոնեայ Հայ կիներ, որչափ կը ներէին միջովայրն ու ժամանակը, ուսմունքի ալ հետեւած եւ երաժիշտներ ու բանաստեղծներ արատաւրելէ յետոյ՝ ուսուցիչ իսկ եղած է :

Ստեփաննոս Սիւնեցիի օրով՝ Հայ կիներ վարագոյրի ետեւ նստած երաժշտութիւն կ'ուսուցանէր «Ուխտի Մանկանց Եկեղեցւոյ » Վահան Գողթնացիի բանաստեղծ իշխանուհի քոյրը, իր եղբորը հետ ձեռք ձեռքի տուած, հայրենի աւերակներուն մէջ չընկէ յետոյ, անոր նահատակութիւնն ու հուսկ յետին սրտառուչ հառաչը, «Արձակեցէք որ տեսանեմ զորչափութիւն աւերակաց երկրին իմոյ հայ բնեաց», զոգարիկ շարականով մը կը փառաբարէր, որ մինչեւ այսօր կ'երգուի Հայաստանեայց Եկեղեցիի մէջ :

Ու տակաւին Հայ գրչագիրներու ոսկեգրութեամբ ու ծաղկեղիւր էջերն ու լուսանցքները, իրենց յիշատակարաններով, գեղեցիկ կոթողներն են Հայ կնոջ եռանդուն հաւատքին ու ջերմ բարեպաշտութեան, արքայական պալատներէ ու նախարարական դղեակներէ սկսեալ՝ մինչեւ մենաստաններու խոնարհ խցիկները : Զմեռանքը ըսելու թէ հնագոյն Հայ գրչագիր Աւետարանը Հայ կնոջ մը, Մլքէ Թագուհիին, կը պատկանի :

Այս վսեմ ոգին, իր կնոջական ու մայրական դերին, ըսեմք անգիտակից, այս գիտակցութիւնն էր որ ներշնչեց, դիւցազնացուց Հայուհին ամէն ժամանակ եւ, նոյն իսկ ստրկութեան մռայլ շրջաններուն, երբ այր մարդիկ ոչխարի համակերպութեամբ գլուխ կը ծռէին վայրագ դահիճներու առջեւ, հերոսուհիներ ծնաւ Հայ կիներու շարքերուն մէջ :

Եթէ Ե. դարու փափկասուն տիկիները, ի մանկութենէ գէնքերու չկահիւնին վարժուած, իրենց անմահ զոհարարութեամբ ու զինուրական ոգիով նշանաւոր եղան, Ժ. դարուն ալ կը տեսնենք անոնց քոյրերը, Այծեամներ, որ Անիի պարիսպներուն վրայէն քարերով եւ իրենց վերքերէն իսկ

դուրս քաշուած արիւնոտ նետերով կը պատերազմէն թշնամի բանակներուն դէմ : Իսկ ԺԵ. դարուն, երբ Լէնկթիմուրի արիւնարբու հրոսակներուն ոտքերուն տակ ամբողջ Հայաստան սպանդանոցի մը վերածուած էր, ահա Մշոյ սարերուն վերեւ Կարինէներ կը կանգնին, որոնք՝ պատուոյ սքանչելի նախանձարնդրութեամբ մը վառուած՝ սուր ի ձեռին յուսահատական կռիւ մը կը մղեն մոլեկրօն հետապնդողներուն դէմ, ու յետոյ չեն վարանիր սուրը իրենց գաւակներուն կուրծքը մխելու, ու անարգ գերութենէ մը ազատելու համար իրենք զիրենք ժայռերէն վար նետելու :

Ե. դարէն մինչեւ Այծեամներն ու Կարինէները ու անոնցիկ մինչեւ այսօր, նոյն արիւնն է որ կը հոսի Հայ կնոջ երակներուն մէջ. դեռ երէկ Շաքէներ Մուշի միւսնոյն ժայռերուն վրայէն վար կը գահավիժէին ու Նազենիներ գաւակին գրկած, կրակները կոխոտելով, բոցերուն մէջ կը նետուէին եւ կամ Եփրատի ալիքներուն կը յանձնէին իրենք զիրենք, ու պատուաւոր մահը անպատիւ կեանքէ մը նախամեծար իր համարէին :

Հայ կիներ կրնայ այսօր անուս ու տղէտ համարուի. անոր նկարագիրը կրնայ ազեղ սովորութիւններով ու օտարոտի նորոյթներով բծաւորած ըլլալ, բայց անիկա նոյն բարեպաշտ, պարկեշտ եւ արի կինն ու մայրն է առ հասարակ եւ մենք իրաւունք ունինք յուսալու եւ ակնկալելու որ, երբ Հայ ժողովուրդը ալլասերումի այնքան վտանգներով չըջապատուած է, սպանդանոց հոսանքներու դէմ թուժը կանգնելու ու Հայութեան ազազան կերտելու մէջ Հայ կնոջ մեծ դեր ու բաժին մը վերապահուած է :

Յեզ մը որ Շաքէներ ու Նազենիներ կրցած է ծնիլ, իրաւունք ունի տեսելու, իրաւունք ունի վերածնութեան :

«Կոչակ»

(Տիկին) ԿԻՐԻՆԵԱ Ա. ՆԱԶԱՐԵԹԵԱՆ

ՅՈՒՈՒԱԾԱԳԻՐՆԵՐՈՒ

ԲԱԺԻՆ

ԶԱՐԵՐԸ ԻՆՉՈՒ ԶԱՐ Կ'ԸԼԼԱՆ

Բ.

3. Դարձանք Բէ Դարձ

Առաւելեալ պատմութեան քերական մէջ կը յիշեն չափազանց կծծի մէկը որ իր հիւանդութեան պտեն բժիշկին հետ իր դարմանումը կը սակարկէ, եւ երբ շատ կը տեսնէ պահանջուած գումարը՝ կը

յօժարի մեռնիլ, նկատելով որ իր այդ արարքը նուազ ծախքով մը պիտի վերջանայ:

Իրողութիւնը անկէ տարբեր չէ գործնական կեանքի մէջն ալ: Ապաքէն, դարմանումը բարդ է և պատիժը պարզ: Դիւրին ճամբան կ'ընտրուի և արդիւնքը մահ կ'ըլլայ:

Պաշտօնական պատիժը՝ հին դպրոցներու չոր փայտիկին նման, նախապատմական դարերու իւրեւ մնացորդ, իր ձախորդ դերին մէջն է, և կը յանդգնի մնալ ու շարունակել միշտ նոյն դերը: արդի քաղաքակրթութեան լուսաւոր շրջանին մէջն ալ: Ասիկա հաստատելու համար երկար փաստերու պէտք չկայ: Որեւէ բանի իսկութիւնը իր արդիւնքէն կրնայ դատուիլ: Պատիժը աւերիչ է, և իր չափազանցեալ ձեւին մէջ մահ կը բուրէ: Սակայն անոր գոյութիւնը և տակաւին շարունակումը մեզ չզարմացներ, քանի որ ցաւերու աշխարհը կարծես թէ անջատ է վայելքի աշխարհէն:

Չարագործները առ հասարակ թշուառներ են, զուրկ մարդկային ամէն իրաւունքներէ և կ'ապրին տառապելու համար: Դժոխքը՝ իրականութիւն մըն է թէ՛ և արհեստական ձեւին մէջ: Իրենց համար արեւը չծաղիր և աստղերը լոյս չունին, որովհետեւ անոնք չար են:

Մոռցուած են մարդկութենէ և ճնշուած անոր կազմակերպեալ ծանրութեան ներքեւ: Մարդկային նկարագրի և անձնական արժանապատուութեան անարժէք քննորներ, որ նոյն ատեն կը զգան սակայն, ինչ որ աւելի կը շեշտէ իրենց տառապանքը: Եւ քանի որ բարոյական այդ քայքայումին աւերը մասնակի է, հանգիստ ու ձեռներէց դասակարգը շատ չզրադիր ինկածներու այդ հարցով, և իրերու վիճակը կը շարունակէ մնալ միշտ նոյնը:

Չարագործ ու մոլորած դասակարգը այլաբանական այդ մարմնոյն թերեւս ոտքերը ներկայացնեն, արդէն մարմնոյ կեդրոնական մասէն հեռու, և սակայն ոչ անկէ անջատ: Յաւը՝ արեան չըջանին միջոցաւ շարունակ սրտին զարնելով ի հարկէ պիտի խանդարէ ամբողջ մարմնոյն առողջութիւնը ու հանգիստը:

Պատիժը՝ գովելի է, եթէ այդ վիրաբուժական հատու գործողութեան պէս մէկ անգամէն իսպառ անջատէ վերքը առողջ մարմինէն, և սակայն ընկերային այդ վերքը ամբողջ մարմինը վարակած է: Առողջ մաս չկայ: Գատողը և գատուողը, պատուաւորն ու անպատիւը, բարին և չարը իրականութեան մէջ միեւնոյն զանգուածի տարբեր մասերը կը կազմեն: Ամէն ալ իրեւ սխալական

էականեր, քիչ թէ շատ, նոյն չարիքը կ'արտայայտեն իրենց ընթացիկ գործառնութիւններուն մէջ: Իսկ եթէ ոմանք ընդունուած լուրջ կրթութեան կամ բարձր դաստիարակութեան մը չնորհիւ ունին տաւելութիւն մը ուրիշներու վրայ, այդ տաւելութեան համեմատութեամբ իրենց պարտքը կը շեշտուի զայն չունեցող այդ ուրիշներու նկատմամբ:

Եզրակացնելով կ'ըսենք թէ՛ դարմանումը իր բազմակողմանի ձեւերով ամէն ինկածի, ամէն մոլորածի ու օգէտի արդար իրաւունքն է, և կարօտը անկէ զրկելը մեծ անիրաւութիւն, թերեւս ոճիր մըն է:

4. Եկեղեցին շարժում հանդէպ

Գիտենք սակայն թէ՛ այդպիսի խորհուրդներ տակաւին վերացական բաներ են, և հեռու իրագործուելէ: Բայց գէթ անոնց մասնակի իրականացումը ոչ միայն կարելի, այլ պարտաւորիչ իսկ է անոնց համար, որ Քրիստոնէական կրօնը կը դաւանին:

Վարդապետական հարցերու շուրջ դեղերելու մասնաւոր նպատակ մը չունինք: Ամէն ոք լիովին ազատ է կրօն մը, և այն ալ ուղած կրօնը, իր ուղած ձեւովը դաւանելու կամ ոչ. անիկա խղճի խնդիր մըն:

Հոս համառօտիւ միայն կ'ուզենք նկատի առնել այն առնչութիւնը որ կայ Քրիստոնէական Եկեղեցւոյ և շարերու միջեւ:

Եկեղեցին կը դաւանի Քրիստոսի մարդեղութիւնը: Աստուածապաշտութեան մեծ խորհուրդն է այդ: Լաւ, ինչ է ուրեմն մարդեղութեան նպատակը: Լոկ դաւանանք մը փրկարար չէ, հետեւաբար Եկեղեցին նուիրական և անխուսափելի պարտականութիւն մը ունի նաեւ Փրկչին այդ մարդեղութեան վկայելու, իրագործելով անոր այս վսեմ նպատակը, գործնական այս կեանքի մէջ:

Աւետարանի լեզուն շատ պարզ է. հոն յաճախ կը հանդիպինք Անառակ որդիներու, մոլորած ոչխարներու, կորուսեալ գրամներու, հոն կը տեսնենք Մաքսուորները, օգէտ և անուս Գալիլեացիները, ինկած ու թշուառ կիները, կոյրերը, կաղերը ամէն դասակարգի տառապողները և կէսապարտ Փրկչի անոնց հըմ:

Փրկութեան մեծ Հեղինակին այդ ընթացքը մինչեւ իսկ բամբասաններու տեղի կու տայ. «Ինչո՞ւ» կ'ըսեն ոմանք Անոր աշակերտներուն, «ձեր վարդապետը մաքսուորներուն և մեղաւորներուն հետ կ'ուտէ» Ե՛հ, այս էր վերջապէս վարդապետին ընթացքը, և այսպէս պէտք էր ըլլար նաեւ

Անոր Եկեղեցւոյն ընթացքը: Այլապէս այս վերջինը Անոր Եկեղեցին ըլլալէ կը դադրի:

«Ողորմութիւն և չէ թէ զոհ» ահա ինչ որ կը պահանջուի, շատ պարզ և դիւրահասկնալի: Երուսաղէմի հակայ տաճարը իր գեղեցիկ աշտարակներով և արհեստական շքեղութեամբ քարուքանդ եղաւ, որովհետեւ անոր նիւթական ճոխութիւնը խոտոր կը համեմատէր ընկերային թշուառութեան հետ:

Կրնանք ըսել, թերեւս և իրաւունքով, թէ որեւէ եկեղեցւոյ նիւթական չափազանց ճոխութիւնը, երբեմն իբրեւ ասպնոց մը կրնայ նկատուիլ անոր հոգեկան սնանկութեան: Անոր եկեղեցին Անոր նման աղքատ պէտք էր ըլլար, նոյն աստեղն սակայն Անոր նման հարուստ՝ իր փրկարար գործերով:

Ապաքէն, ինչո՞ւ վատնել այն հակայ գումարները սին փառքերու և պերճանքի համար, երբ անդին Մարդը կը տառապի իր ազիտութեան երեսէն:

Հոս կայ բարեկարգ ժողովուրդ մը, որ ունի իր եկեղեցին, իր քարոզիչը, ինչպէս նաեւ ամէն կիրակի կ'ունենայ իր կանոնաւոր պաշտամունքները, իսկ հոն բանտարկուած բազմութիւն մը, ազէտ և յուսահատ, որոնք նոյն աստեղն զուրկ են նիւթական, բարոյական և հոգեկան ամէն բարի ազդակներէ:

Բարոյապէս ինկածներու բանակը աւելի մեծ է . . . Մարգարէական կանխաձայնութեան մէջ, Մեսիայի մարդեղութիւնը հետեւեալ բանաստեղծական այլաբանութեամբ նկարագրուած է. «Յորդանանու անդիի կողմը, հեթանոսաց Գալիլեան, խաւարի և մահուան շուքին մէջ նստող ժողովուրդները լոյս տեսան»: Եւ իրօք ալ Յիսուսի քարոզութեան 3 կամ 4 տարւոյ չընթանալէ Գալիլեան բարեփոխուեցաւ, Եւ Յիսուս իր հարցաքննութեան վերջին գիշերը քահանայապետին հարցման պատասխանելով «Ինձի մի հարցներ», կ'ըսէ, «Թէ ինչ խօսեցայ, հարցուր անոնց որոնք լսեցին»: Քարոզուած վարդապետութեան զինչութիւնը տուած արդիւնքէն կրնար յայտնուիլ:

Չարերու և ինկած դասակարգի մարդկութեան բարեփոխումը կարելի՞ է: Այո, Յիսուս կը հաւատար ատոր կարելիութեան, և այդ ուղղութեամբ ալ կը գործէր և կը յաջողէր:

Բացարձակ չարը գոյութիւն չունի: Տգիտութիւնը՝ յոռի միջավայրը և կեանքի ինչ ինչ ճախորդութիւնները և դժբախտութիւնները զայն ըրած են չար: Յիսուս, անկումը մեծ է, և անհատական անջատ ուժեր բաւական չեն ինկածը վեր-

ցրելու: Սակայն Եկեղեցին հաւատացեալներու հաւաքական մարմինն է: Այն, իբրեւ Քրիստոսի այլաբանական հարսը, յարուցեալ Փրկիչէն պիտի ստանայ փառաց պսակը, հետեւաբար նիւթական պերճանքը աւելորդ են իրեն համար:

Ներկայ կեանքը պայքար մըն է, և ան ալ իբրեւ զինուորեալ Եկեղեցի, իր կարգին պիտի մասնակցի տիեզերական այդ ընդհանուր վազքին ու պայքարին: Փրկութիւնը պիտի տարածէ լայն շրջանակներուն մէջ, լոյսը պիտի տանի հոն՝ ուր խաւարը կայ: Ընկերային ու համատարած թշուառութիւնը պիտի ամօքէ, ինկածները պիտի վերցնէ, մոլորածները պիտի ուղղէ, բարիով պիտի յաղթէ չարին: Եւ այս ամէնը կարենալ ընելու համար զինք պիտի կազմակերպէ ու զօրացնէ մեթոդիկ և հաւաքական ուժերով:

«Որդին մարդոյ եկաւ կորսուածը փնտռելու և փրկելու»: Եկեղեցին ալ ճիշտ նոյնը պիտի ընէ, կորսուածը պիտի փնտռէ ու փրկէ: Եւ իր այդ արարքով միայն պիտի արտայայտուի իբրեւ Քրիստոսի հարազատ Եկեղեցին: Ան աստեղն ճշմարիտ այդ եկեղեցւոյ մէջ հրաշքներ պիտի գործուին, հունձը առատ պիտի ըլլայ, և բարեկարգեալ չարերը, երախտագիտական զգացումներով տոգորուած, կենդանի վկաներ պիտի ըլլան Քրիստոնէական կրօնի կենսատու և վերանորոգիչ զօրութեան: Նաեւ այն օրը հակակրօն պայքարն ալ պիտի դադրի:

(Շարունակելի)

ԿՐՈՒՄ. Մ. ԶԱՅԸՐԵԱՆ

Ա. Ի. ԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԳՈՐԾԸ ԳԻՒՂԵՐՈՒ ՄԷՋ

Սովորութեան համեմատ այս սմառ մեր Աստուածաբանական շեմարանին աշակերտները Մարաի և Այնթապի չընկալքը գտնուող Նարփուզ, Կոկիսն, Կապան, Հասանյէյլի, Գալատուրան և Պէհէանի անուն գիւղերուն մէջ քարոզելով անցուցին: Իրենց վերադարձին իւրաքանչիւրը կարգաւ շեմարանին առաւօտեան հոգեւոր պաշտամունքներուն ատեն իր ամառուան գործին մասին տեղեկութիւն տուաւ: Յիշեալ տեղերուն ամէնն ալ մեզի առաջուց ծանօթ էին թէւեւ, բայց այս տեղեկութիւններով գիւղերուն մէջ գտնուած Աւետ. փոքր եկեղեցիներուն կարօտութիւնը մեզի համար նոր խնդիր մը եղաւ: Անոնց մէջ ի՞նչ բաներ զրոնուելը, փոքր միալիւծն պատճառները, անոնց վիճակը լրջօրէն քննուած չըլլալուն պատճառաւ յառաջ եկած միասնեքը մեզի նոր լոյսով մը պարզուեցան: Մէկ քանի կէտեր իբրեւ օրինակ յիշենք:

Առ հասարակ յայտնի եղաւ թէ ինչպէս շատ մը տեղեր պարապ թողուած են թափուած աշխատու-

թիւնները անօգուտ նկատելով և թէ ինչպէս անոնց այս կարծեցեալ անյուսութեան պատճառը շատ անգամ լաւ պատրաստուած, տեւական պաշտօնեաներու պակասը եղած է։ Այդ վայրերու բնակչութեան ամբողջութիւնը և երբեմն տարիներով թափուր մնալը մեծ դժբաղդութիւն է։ Այս ամառուան կարճ միջոցին հաւատարիմ աշխատութիւններու բարի արդիւնքը սա եղաւ որ յիշեալ փոքր եկեղեցիներէն ոմանք իրենց քունէն արթննալով մեծ ուրախութեամբ ընդունեցին այն կեանքը որ ի Բրիստոս իրենց համար պահուած է։

Յայտնի եղած ուրիշ կէտ մ'ալ սա է թէ շատ անգամ մոռցուած այս փոքր եկեղեցիները իրենց աշխարհագրական դիրքով խիստ կարեւոր են։ Անոնցմէ ամէն մէկը իրենցմէ շատ աւելի մեծ բազմութիւններու կեդրոններ են, որոնք կը բազկանան ամէն ազգէ, ցեղէ և կրօնքէ ժողովուրդներէ, և այս մեծ բազմութեանց նիւթական, մտաւոր և հոգեւոր վիճակը շատ ու շատ ցաւալի է։ Անոնցմէ շատեր գարաց կամ եկեղեցի չունին, հոգեւոր առաջնորդներ կամ բնաւ չունին և կամ գտնուածներն ալ շատ տղէտ են և անհոգ։ Շատեր անտեղեակ են երկնաւոր Հօր իրենց համար ունեցած բարձր նպատակէն։ Կեանքի վերաբերեալ շատ մը բաներու մէջ խեղճ են և իրենց խեղճութեանը անգիտակից։

Դարձեալ տեսնուեցաւ թէ գիւղերը յուսալից են հոգեւոր հունձքի մասին։ Իրենց նիւթական խեղճութիւնը և երկրին խռովեալ վիճակին պատճառած պէսպէս դժուարութիւնները կարծես զիրենք յոյսի և մխիթարութեան համար հոգեւոր աշխարհին դիմելու և փրկութեան նայելու առաջնորդած են։ Եւ ինչո՞ւ այսպէս չըլլայ։ Չէ՞ որ միայն Յիսուս Բրիստոսի Հայրը կրնայ յաղեցնել բարձր և հոգեւոր կենաց համար քաղցածները և ծարուածները։ Այս պատճառաւ գիւղերէն գրեթէ բոլորին մէջ Աստուծոյ Խօսքը մտիկ ընելու և ընդունելու համար մեծ պատրաստակամութիւն կայ։

Նոյնպէս յայտնի եղաւ թէ գիւղերու մէջ Մահմատականներու և Բրիստոնեաներու միջեւ յարաբերութիւն յառաջ բերել աւելի դիւրին է։ Անոնք նոյն անտառին մէջ փայտ կը կտրեն, նոյն դաշտին մէջ կը հերկեն և կը հնձեն, նոյն ճանապարհին մէջ դէպի քաղաք կը ճամբորդեն, իրարու հիւր կ'ըլլան, նոյն սեղանին շուրջը նստելով կ'ուտեն ու կը խմեն։ Անոնց մէջ անեւտրական մրցում չկայ՝ ինչպէս կ'ըլլայ քաղաքներու մէջ։ Քաղաքական աշխարհի մեքենայութիւններէն լուր չունին որ իրարու ծուռ աչքով և կասկածով նային։ Սատա-

նայութիւն ընել սորված չեն։ Կրօնամոլութիւն մշակելու պատենութիւն ունեցած չեն։ Իրենց միտքերը թունաւորած չեն քաղաքական կուսակցութեանց արդիւնք եղող բաժանումներէն։ Չանոնք իրարու բարեկամ ընել, Բրիստոնէութեան և Մահմատականութեան ընդհանուր ճշմարտութեանց մասին լաւ հասկցողութիւն գոյացնել և զանոնք իրարու եղբայր ընել շատ աւելի դիւրին է գիւղերու մէջ քան թէ քաղաքներու մէջ։ Մեր կարծեօք, այս երկրին մէջ բարեկարգութիւնը գիւղերէն սկսելու է։ Պէտք է որ գեղջուկ ժողովուրդներ կրթուին, Գիւղերու Աւետ. եկեղեցիները զօրացնելու է։ Անոնց մէջ լաւ դպրոցներ և կարող քարոզիչներ գտնուելու են։ Միսիոնարական մարմիններ, քաղաքներու մէջ գտնուող մեծ եկեղեցիներ, կրթական հարուստ մարմիններ և ժողովներ՝ անցեալին մէջ եղածէն աւելի՛ կարեւորութիւն տալու են գիւղերուն։ Նիւթական միջոցներ ձեռք բերելու են որ կարող, կրթեալ և կոչում զգացող երիտասարդներ կարենան գիւղերու մէջ գործել։

Ուսանողներէն ամէն մէկը իրենց տեղեկութեանց մէջ յիշեցին թէ արցունքներով և դժուարութեամբ կրցած են բաժնուիլ իրենց գիւղացի բարեկամներէն։ Այս կը ցուցնէ թէ մեր կարող և երիտասարդ քարոզիչները, եթէ ստիպողական պատճառներով չարգելուին, գիւղերու մէջ աշխատելէ երես չափով դարձնեն։ Ուրեմն, կը կարծենք թէ այլեւս ժամանակը հասած է որ Միութեան Ժողովները ամէն ջանք և միջոց ի գործ դնեն վերականգման համար այս փոքր եկեղեցիներուն, որոնք անտարակոյս նախախնամական դերեր ունին մեր առաքելական դաշտին մէջ։ Տարակոյս չկայ թէ ասիկա մեծ եկեղեցիներուն հոգեւոր կեանքին ալ պիտի ազդէ մեծապէս։

Վ. Յ. ՅԱՐՈՒԹԻՆԵԱՆ

Աստուածաբանական Ճեմարան, Մարաշ

ԱՒԵՏԱՐԱՆՉՈՒԹԵԱՆՍ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ Ի ԿԻԼԻԿԻԱ ԵՒ ԱՅԼՈՒՐ

Վերջին գրութիւնս Ատանայէ էր որ գրեցի և պարտական կը զգամ հոն եղած Աղջկանց Ամերիկեան Դպրոցին մասին քանի մը խօսք բռնել։ Հոն ամիս մը հիւր եղայ, ասկէ առաջ ալ գործնդի և հոգեւոր զօրաւոր ու ընդհանուր շարժում մը երեւցաւ՝ գրեթէ արթնութիւն ըսուելու մօտ։ Ղարմացայ որ այնքան պատրաստ գտայ զանոնք, բայց երբ մէջներին ապրեցայ և մօտէն տեսայ Ամերիկացի վարժուհիներուն խմբակը և ընկերներէն ալ ոմանք, զաղտնիքը հասկցայ։ ասոնք անձնուէր և հոգեւոր կեանքի մէջ ապրող փորձառու և այդ

ուղղութեամբ գործողներ էին. ըսել է որ արարել հերկուած և ցանուած էր, երբ օտար աւետարանիչի մը ձայնը լսեցին իր սիրած տեսակէտներով հասկցան և տեղի տուին Սուրբ Հոգիին, որ գործեց ոչ միայն Բողոքական աղջիկներուն մէջ, այլ նաեւ Լուսաւորչական, Յոյն Օրթոտոքսներուն մէջն ալ: Չեմ կրնար մոռնալ զրեթէ ընդհանուրին լայնը, երկու անգամ քովս առանձին լացող և սաստիկ լացող Յոյն Օրթոտոքս աղջիկը և ուրիշներ: Ամերիկացի վարժուհիներ իրենք կը վկայէին արթնութեան արգիւնաւոր ըլլալուն և տեսչուհին պատմեր էր Այնթապի մէջ միսիոնարութիւնի մը որմէ լսեցի: Ամերիկացի, Անգղիացի, Զուիցերացի, Գերմանացի Հայ և Յոյն զարմանալի խառնուրդ մը և սակայն բոլորը միեւնոյն ոգիով գործող, Շնորհակալ եմ որ Աստուած այս երկրին իգական սեռը կրթելու միջոցը գտած է և կը գործածէ ամէն տեղ: Տէրը վարձատրէ ամէնը: Ատանա շատ կարօտ է ասանկ զպրօններու:

Գէշ տուններու համար շատ սիրտեր յուզուեցան և կ'արժէ, սակայն միսիոնարական կէտ մը կայ և աս է թէ այդ վատարարոյ կանայք գրեթէ առ հաւարակ գրեցի են. քննեցի և իմացայ որ բնիկ Ատանացի իգական սեռէն անանկ գէշեր չկան: Սակայն ասով չենք կրնար գոհ ըլլալ, գէշը ուսկից ալ ըլլայ և ինչ ազդէ ալ ըլլայ՝ մեր սիրտը կը խռցէ, կ'այլէ, ճար մը գտնելու է որ կործանին սատանին ասանկ Սողոմոնները: Հոս իգական և նոյն իսկ արական սեռին մէջ աշխատող հրեշտակ մը կայ, Միս Ուէպը: Միսիոնարական շէնքերէ դուրս, թաղերու մէջ, Հայոց թաղին մէջ կը նստի ու կը գործէ իր Պապու Ումէններով, Ատանայի ամէն թաղերուն մէջ և նոյն իսկ ուրիշ քաղաքներու ու գիւղերու մէջը գործէ:

Միս Ուէպ ասկէ աւելին է եղեր, սակայն կը ցաւիմ որ զայն չտեսայ, Անգղիա էր: Երիտասարդաց Ե. Ք. Ընկերակցութիւնը տկար է հոս. անդամոց թիւը կարծեմ 30ի չի հասնիր: Նախագահը, Սիսակ էֆ. Մանուկեան, եթէ ուրիշ ամէն գործերէ ձեռք քաշելով լոկ ասոր համար աշխատի՝ իր Քրիստոնէական ներքին փորձառութիւնովը և կրթութեամբը Տէրոջմով աւելի գործ պիտի կըրնայ տեսնել: Ատանայի Աւետ. Եկեղեցւոյն հովիւը, Վեր. Համբարձում Աշճեան և տիկինը անկեղծ Քրիստոնեայ և կարող անձնաւորութիւններ են: Պատուելին քաղաքականապէս այնքան մեծ համբաւ չհասած է այն կողմերը որ քիչ մնաց Երեսփոխան (մէպուս) ընտրելին զինքը:

Հոս ուրիշ սիրելի անձնաւորութիւն մը տեսայ,

ամառ, ամառի, մօտ ութսուն տարեկան ծերունի մը, Պատ. Աւետիսը, որ կ'աշխատի և ինծի բաւական գործակից և ազօթակից եղաւ հոն եղած միջոցին: Կան ուրիշ հոգեւոր եղբայրներ ու քոյրեր ալ որ կ'աշխատին և պէտք է որ աշխատին այդ կարօտ միջավայրին մէջ: Ուրախ եմ որ Լուս. և Աւետ. եկեղեցեաց յարաբերութիւնը լաւ է հոս: Բ. Ընկերակցութիւնը Առաջնորդը հրաւիրած էր որ ժողովարանին մէջ քարոզէ. ժողովարանը ժամանակէն առաջ այնքան լեցուեցաւ որ շատերուն հետ ես ալ դուրս մնացի: Կը վայելէ որ ամէն տեղ համերաշխութիւն և գործակցութիւն ըլլայ, մանաւանդ ասանկ տեղի մը մէջ: Թարուսէն նորէն կը օգասուէի, սիրելի Վեր. Թովալեան նորէն դառնալու և քանի մը օր եւս աշխատելու խոստումը արդէն առած էր ինծմէ: Գացի և երեք օր եւս աշխատեցայ, ո՛հ, ինչ խանդավառութիւն կար ժողովուրդին մէջ, եկեղեցիին բարոյական ու նիւթական շէնքերուն համար: Ժողովուրդը մէկ սիրտ ու հոգի եղած էր, և այդ եղած էր այս սիրելիին աշխատութեան և դիւթիչ անձնաւորութեան շնորհիւ: Ամբողջ կիլիկիա այս եղբոր մահով մեծ կորուստ մը ունեցաւ, բայց մանաւանդ Տարսոնի Աւետարանական ժողովուրդը: Ինչ եղան այն յոյսերը, ակնկալութիւնները և ըլլալիքները, չեմ գիտեր: Տէրը լեցնէ շուտով այս պակասը և սփոփէ իր սղաւորները: Այս եղբոր մահը տեղի ունեցաւ սիրելի Պիւլպիլիսոնին մահէն քիչ վերջը ու Այնթապի մէջ եւ Միութեան Ժողովին առջեւ ու ատենը: Այս մահերը զուտ նախախնամական էին: Երկու անգամ հիւանդութեան ատեն գացի և երկու անգամ ալ յուզուեցայ: Տէրը տուաւ, Տէրը առաւ, այո, ուստի և պէտք է նաեւ տայ:

Տր. Քրիսթին Գոլէճն ալ ուշագրաւ էր, հոգեւորութեան հոտը կարծես թէ բոլոր տեսածներէս աւելի կու գար հոս: Հոս հայրական գուրգուրանք և նիւթական աւելի դիւրութիւն վայելած են ուսանողները, ապագան չեմ գիտեր, ներկան սփոփարար էր: Նախագահին անձնաւորութիւնը ամէն գովեստէ վեր է, մահուան մօտ զնաց և Տէրը նորէն շնորհեց զայն այդ իր հոգիով չափ սիրած գործին: Գոլէճի արժան չէնք մը չինած է, սակայն լմնցած չէր տակաւին: Ուսուցչական մարմինն ալ արժէքաւոր է և իր գործին գիտակցութիւնն ունենալով կը գործէ: Օղը լաւ է, թէեւ նորէն օգափոխութեան կ'երթան բնակիչները: Առաքելոյն այս ծննդավայրը երանի թէ ուրիշ առաքելակներ տար աշխարհի, նման Պողոսի Տարսոնացւոյն:

Ասկէ Մէրսին հրաւիրուած ըլլալով՝ գացի և երեք շաբաթ մնացի։ Հոս փոքրիկ ժողովուրդ մը կայ, որ սակայն հովիւին հետ սիրով միացած յառաջ բերած են լաւ կոկիկ և փոքրիկ ժողովարան մը և դպրոցներ և այլ շէնքեր ու երիցատուն մը։ Վեր. Համարածում կէօկգալայճեան և տիկինը, որ հանգուցեալ Վեր. Թոփալեանի քոյրն է, Եսթեր հանըմ, ազնիւ Բրիստոնեաներ են և միասին կ'աշխատին ծովեզերեայ ու երկաթուղիի կայարան այս քաղաքին մէջ։ Հոս ալ ամէն գիշեր պաշտամունքներ ունեցանք և Տէրը պարապ չհանեց մեզ։ Ասկէ նաւով Պէյրուսթ իջայ որ անկէ Հալէպ, Բիւրս և Այնթապ անցնիմ։ Հոս Տէրը նախ զիս ուրախացուց հին ծանօթներով, որոնք չէի յուսար թէ այնքան մօտս են։ Իրենց վաճառատունն ալ գացի թէկու, սակայն Սարրաֆեան Աբրահամ էֆ. խելով թէ Պէյրուսթ էի, փնտռեց ու գտաւ ու անմիջապէս տունը տարաւ։ Տիրանակերտցի Սարրաֆ Խօճա Մէլքէին եղբոր որդիքը այսպէս գտնելով ուրախութիւնս շատ մեծ եղաւ։ Ասոնց շնորհիւ կիրակի գիշերը՝ հայերէն պաշտամունք մը ունեցանք Ամերիկեան շրջանակին մէջ։ Յետոյ առանձին տեսութեան մէջ բարեկամ մը ըսաւ ինծի, «Բանի որ Երուսաղէմէ ալանքան մօտ եկած էք՝ (երկու օրէն կ'երթցուի եղբր) հոն ալ գացէք»։ Երուսաղէմ անուրը և այնքան մօտ ըլլալը լսածիս պէս կարծես թէ հմայուեցայ, խորհեցայ, ազօթեցի, Տէրոջը կամքը հարցուցի, անկէ հրաման առած գացի ու բնակ չզղջացի։ Հոն երեք օրէն հասանք։ Նաւը, եթէ Թրանսպլան ըլլար, երկու օրէն կը տանի եղբր։ Խոփովակն էր և քանի մը նաւահանգիստներ երկարօրէն կեցաւ որ բեռ տայ և առնէ։ Առտուն կանուխ Եսֆա ելանք և առտուն կառախմբին հասանք։ Կէսօր էր գրեթէ երբ Երուսաղէմ հասանք չորս ժամէն, Եսֆայէ 1-2 ժամու մօտ ճամբան դաշտ էր։ Երկու կողմը նարինջի պարտէզներ և այգիներ էին, անկէ անդին լեռնոտ, զիկզակ վերելք էր գրեթէ մինչև Երուսաղէմ։ Գիտէի որ հոս ալ ունիմ վաղեմի ծանօթ սիրելիներ, սակայն ինչպէս պիտի գտնէի, բարեբաղդաբար իջած պանդոկիս վարձակալը Բողոքական ըլլալով կը ճանչնար ծանօթներս, և մէկը զրկեց հետս որ զիս ասոնցմէ մէկին խանութը տարաւ։ Երբ տեսան ճանչցան, թէև 20է աւելի տարիներ անցեր էին յորմէհետէ զիրար տեսած չէինք։ Ասոնց ամէնուն ուրախութիւնը գրչով չեմ կրնար նկարագրել և կասկած չկայ իմինս ալ։ Անմիջապէս զիս տուն վերուցին, գիշեր մը իսկ չթողուցին որ պանդոկ մնամ։ Ասոնք Սղերդցի քանի մը տնուոր

են որ դէպքէն ետքը և առաջ հոս գաղթեր էին ընտանեօք, նաեւ ծննդավայրէս ալ կար մէկը և մօտիկ զիւղին ալ։ Ասոնցմէ մին որ Գարապաշի Պատ. Հաննուշին որդին է, Մուալլիմ Մէլքը, քարոզիչ է Թրի Չըրչ Ամերիկեան միսիոնարի ձեռքը։ Շամսա Հաննա Կարապետեան երկու ամուսնացեալ որդիներով Սղերդի Աւետ. եկեղեցւոյ սարկաւագ և շատ հոգեւոր սիրելի մէկը, որդին Խօճա Եուսուֆ յաջողակ կօշկակար է, 13 աշակերտներ և դործաւոր ունի, զիս հիւրընկալեց մեծ ուրախութեամբ։ Ուրիշ զիս ուրախացնող մէկն ալ կայ եղբր հոն՝ սակայն չգիտցայ։ Ասոնք տարին զիս Հայոց վանքը, Հոն եւս տեսայ զիս ճանչցող մը, Սամուէլ վարդապետ Բրդաստանցին, որ զիս Ռեալմէնէ կը ճանչնար. ասոր անկեղծ և բարի մէկը ըլլալուն վկայութիւնը լսեցի։ Շատ ուրախացաւ զիս տեսնելուն։ Աւետիքէի մէջ գրածներս ալ կարդացեր է եղբր։ Տեսայ նաեւ ուրիշ վարդապետներ ալ։ Դպրոցը այցելեցի, ուսանողներէն ալ մին զիս ճանչցաւ. աս ալ Մարգուանցի էր. դպրոցի սրահին պատի դարակները լեվիեցուն էին հնութիւններով, մանր ու խոշոր՝ սակայն զեղծամներու և անվստահութեան պատճառաւ ուն թանգարանը դոցուած էր՝ և կնիքի տակ առնուած։ Զրկուեցայ տեսնել անոր ճոխութիւնները։

(Շարունակել)

ԳԱՍԻ ԱՊԱՆԱՍԵԱՆ

ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԸ

Այն բոլոր երկիրներուն մէջ, ուր Հայերս բնակած ենք և մանաւանդ արտասահմանի մէջ մեր թերութիւնները չափազանցեալ ձեւով հասկցուած և տարածուած են։ Նոյն իսկ Հայերուս վերագրուած են այնպիսի առանձնայատկութիւններ զորոնք երբեք չենք ունեցած ազգովին, բայց մեր առաւելութիւնները մեր զոհողութիւնները, մեր անկեղծ անձնուիրութիւնները երբեք պէտք եղած ձեւով ոչ մեր բնակած երկիրներուն և ոչ ալ արտասահմանի մէջ ըմբռնուած են։ Այն ատեն երբ ամբողջ Հայութիւնը Թուրքիոյ լաղատութիւնն ու Սահմանադրութիւնը ձեռք բերելուն համար գրեթէ արիւնաքամ եղաւ, այն ատեն երբ կուսակցական մոլեռանդ և կործանարար պայքարի միջոցին և ամէն տեսակ ազդեցութիւններու շրջանին Հայութիւնը իր անկեղծ Օսմանցիութենէ քայլ մը իսկ չլեզեցաւ, այն ատեն երբ Ատանայի ահուկի կոտորածներուն շնորհիւ վշտանալու, յուզուելու և բողոքելու իրաւունքն ունէինք, մենք դարձեալ մազի չափ չլեզեցանք մեր Օսմանեան պետական գաղափարէն և վերջապէս այն ատեն երբ մեր զուակները պա-

տերազմի դաշտին վրայ իրենց միւս եղբայրակիցներուն հետ արիւն կը թափեն մայր հայրենիքը պաշտպանելու համար և միւս կողմէն ալ Հայկական Նահանգներու մէջ ալ սովորական դարձած Հայահալած Հայաջինջ աւազակային բռնակալութիւնը կը շարունակուի, դեռ կը գտնուին անխիղճ մարդիկ, որոնք չեն դադրիր Հայերը ստապատիր դրոյցներով մեղադրելէ, անոնց չաւնեցած յոռի յատկութիւնները անոնց վերագրելէ մտացածին, ցնորամիտ յերիւրանքներով մեզ ամբաստանելէ:

Մեր կարծիքով մեր գլխուն եկած փորձանքներուն մէկ կարեւոր մասն ալ մեր բուն ձգտումները, մեր սրտագին բազմանքները ուրիշներու, ըլլայ Օսմանեան հայրենիքին մէջ, ըլլայ արտասահման, պէտք եղած ձեւով չհասկցնելէն, այսինքն կազմակերպուած Բրիտանիայի մը չգոյութեանէն առաջ կու գայ, Փիէր Լոթի մը յօդուած մը կը գրէ իր սենեակին մէջ զամուսնու և հին բէթիմի Հայաստանի տեսլութեամբ բորբոքած Գրգըիլիսէի և Լիւլէ Պուրկազի պարտութեանց բուն պատճառը Հայերը կը համարի միւս Բրիտանիաներուն հետ, Հայերէս զատ ալ միւս բոլոր Բրիտանիաները կ'արդարացնէ իրենց ցեղակիցներու հանդէպ ունեցած բնական աղքատացական զգացումներով. իսկ Հայերը կը նմանցնէ նապաստակներու: Փիէր Լոթի կրնայ լաւ Գոմիսի և կամ լաւ վիպասան ըլլալ, բայց պատմական ծանօթութիւններէ և բարեխղճութենէ զուրկ ըլլալը այս յօդուածով անհերքելի ձեւով ապացուցած եղաւ: Նախ՝ Գրգըիլիսէի և Լիւլէ Պուրկազի պարտութեան պատճառները երբեք Բրիտանիաները չեղան. երկրորդ՝ բոլոր սպաներու միահամուռ վկայութեան համաձայն Հայերը լաւագոյն ռազմիկները հանդիսացան ամբողջ պատերազմին մէջ և նոյն իսկ Մ. Մուխթար փաշայի կեանքն ազատողն ալ Հայ մը եղած է: Փիէր Լոթիի երեւակայութիւնը կ'երեւայ թէ դեռ հին բէթիմի խաւար ամպերը կը պատեն և նապաստակ կը համարի Հայերը, որովհետեւ անոնք բացարձակապէս անզէն ըլլալով ոչխարի պէս մորթուեցան Յրանսայի բանաստեղծին արեւելք գտնուած միջոցին: Եթէ Փիէր Լոթի մեր հին պատմութիւնը ուսումնասիրած ըլլար, եթէ ան Ռուսաց պատմութեան վերջին դարու շրջանին և մանաւանդ Կովկասեան պատերազմներու պատմութեան ծանօթ ըլլար երբեք այսքան ցնորամիտ ամբաստանութիւններ չէր գրեր ազգի մը մասին, որուն զինուորները դարերով պայքար մղած են մօտաւոր արեւելքի ամէնէն հզօր զրաւի ազգերուն դէմ և որուն զինուորական զաւակները

Ռուս բանակին ամէնէն տաղանդաւոր հրամանատարները եղած են Կովկասի մէջ: Փիէր Լոթի իր հանգստաւէտ սենեակին մէջ նստած երբեք իրաւունք չունէր իր վառ երեւակայութեան ոյժ տալով անարգելու Եփրեմ Պանի պէս զօրավարի մը յիշատակը, որ Պարսից ազատութեան համար իր կեանքը զոհեց և Պարսկաստանի ամէնէն տաղանդաւոր հրամանատարը հանդիսացաւ իր նեղութեան և տագնապի օրերուն: Անոր յաջորդը Բեռնի նոյնպէս Հայ մըն է և մեծ եռանդով կը շարունակէ Պարսկաստանի ազատագրութեան պայքարը:

Թուրքիոյ բռնակալութեան լուծէն ազատուելու համար Հայերը հարիւր հազարներով զոհեր տուին, բայց անոնք ուրիշներու պէս երբեք Օսմ. կայսրութեան ճգնաժամերէն օգտուիլ չուզեցին: Միթէ չէին կրնար Հայեր ալ իրենց ոյժերը վերապահելով և աւելի եւս զօրացնելով Թուրքիոյ այսպիսի ճգնաժամերէն օգտուելով, Պերլինի դաշնագրին ՅԱՐԴ յօդուածը պահանջել և այսպիսի բռնիներու միջոցին Հայկական խնդիր մը հանել պետութեան գլխին, երբ մանաւանդ դրացի մեծ պետութեան մըն ալ տրամադրութիւնները շատ որոշ և յստակ են: Արդեօք մեր մինչեւ այժմ հարիւր հազարներով տուած զոհերը և միւս կողմէն ալ մեր պատերազմին բոլոր հոգեով ու մարմնով մասնակցութիւնը, ապացոյց չ'են Փիէր Լոթիինը: Կամար թէ Հայը այս կայսրութեան մէջ Օսմանցիներու Օսմանցին է: Ո՞ր տարրը ըլլար Հայոց տեղ, այսքան կոտորուելէն և ջարդուելէն և իր սեփական հայրենիքին մէջ ալ անտեսապէս և նիւթապէս փճանալէն ետքը դեռ այսքան օրինակելի հայրենասիրութիւն, այսքան անձնուիրութիւն և հաւատարմութիւն կրնար ցուցնել պետութեան և պետական գաղափարին: Կը ցաւինք որ ազատ Յրանսայի արեւելքի մէջ այնքան ճանչցուած բանաստեղծ, ներկայացուցիչը այսքան թեթեւութեամբ կը վերաբերի ազգի մը պատուին, արժանիքին և ձիրքերուն հանդէպ և մանաւանդ իր օրով եղած իրողութիւնները այսքան կը խեղաթիւրէ: Մեր Յրանսայի մէջ բնակող Հայ ազգակիցներուն մասնաւոր ուշադրութեան կը յանձնենք այս յօդուածը և կը բաղձանք որ անոնք Յրանսական մամուլին մէջ պէտք եղած հերքումը տան և այսպիսի առիթներէն օգտուիլ զիտան իրենց պարտականութիւնը կատարելու համար:

Հ. ՄԱՍԻՍԿՆԵՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՐՏԱՔԻՆ

Պատկեր. Ամսոյս 17ին Մուսթաֆա փաշայի մէջ կախաղան հանուեցան Թուրք երկու անկանոն զօրք, որոնք քանի մը օր առաջ էտիրնէի մօտ գիւղի մը առման պահուն ձերբակալուած էին իւրեւ հրծիգ ու ջարդարար 18ին բռնոյն յարձակում գործուեցաւ էտիրնէի վրայ, խնայելով սակայն քաղաքին տուններուն ու կարեւոր յիշատակարաններին, 19ին աննշան ընդհարումներ ծանուցուեցան Չաթալճայի բանակեաղէն, 20ին զրեթէ ոչինչ, իսկ 21ին և 22ին ծովային և ցամաքային թնդանօթներու որոտումներ հասան Պէտլիք Զէքմէճէի սահմաններէն մինչեւ մայրաքաղաք, 21—22ի գիշերը Սեւ Մովու մէջ Օսմ. Հաֆսէյէ մարտանաւը Պուլկար չորս թնդանօթակիրներէ յարձակում կրեց և յաջողեցաւ անոնցմէ երկուքը ընկղմել և միւսները վնասուած վիճակի մէջ ի փախուստ դարձնել, Ինք ալ գլխէն ու կողէն բաւական վնասուելով ուրբաթ առաւօտ նաւահանգիստ հասաւ Թուրք Բէիի ընկերակցութեամբ և Ոսկեղջիւր մօտ նորոգման համար վնասը շատ ծանր չներկայացուիր, Մարտանաւը չինուած է 1903ին, ունի 3,830 տոննա, տարողութիւն, 22 հանգոյց արագութիւն և 302 նաւազ, Շարաթ առաւօտ եւս թնդանօթակցութիւն լսուեցաւ Կ.պոլսոյ ինչ ինչ կողմերը, Բայց վճռական ճակատամարտ չկայ, և այս իսկ պատճառով լայն ասպարէզ կը գտնեն ամէն կերպ ենթադրութիւններ և մեկնութիւններ, որոնց մին սա է թէ Պուլկարները Մանասթըրէ և Տէտէաղաճէ Սերպերու և Յոյներու օգնութեան կ'սպասեն, Զինադադարի համար որոշուած Պուլկար բանագնացներն են Սպարանիյէի նախագահ Մ. Տանէվ, ընդհ. հրամանատարի օգնական Զօր. Սափով և սպայակոյտի անդամ Զօր. Ֆիշէվ, Բանակցութիւնը որ ուրբաթ պիտի սկսէր՝ յապաղեցաւ Մ. Տանէվի ուշանալուն համար, Առաջին խօսակցութիւնը երկուշաբթի տեղի ունեցաւ Պաղչէ քէօյի մօտ և չորս ժամ տեւեց, երկրորդը երեքշաբթի, և կը կարծուի թէ զինադադարի տեղ հաշտութեան բանակցութիւններու ձեռնարկուած է, Բ. Դրան կողմէ երկու իրաւագէտ խորհրդական զրկուեցան նոր հրահանգներով, Կիսապաշտօնական Մէր շարաթ գրեց թէ խոհեմութեան ապացոյց մը ընծայելու, տէրութիւններու հանդէպ անպատշաճ ընթացքի մէջ չգտնուելու և անոնցմէ մին պատեւրազմի չմղելու համար է որ Պուլկարները կ'սպե-

ցան իրենց արշաւանքին մէջ և հաւանեցան հաշտութեան բանակցութեան ձեռնարկել, Թուրքերը, եթէ կ'ուզեն Պուլիս մնալ և Խալիֆայութիւնը պահել, ամէն զիջում պարտին ընել իրենց գիրքը փրկելու համար, Ապա թէ ոչ՝ պիտի յառաջանան Պուլկարները և աւելի խիստ պահանջներ պիտի ընեն, Թաւ կ'իմանայ թէ Չաթալճայի ամրութիւնները վերջերս աւելի ամրացուած են, Հրետանին աւելի լաւ կը գործէ, թէեւ գիւրաշարժ չէ, Սերպիական Գրէօզօ թնդանօթները զորոնք պատերազմին սկիզբները գրաւեց Թուրքիա՝ հոն փոխադրուած են, Պաշտպան զօրաց թիւը 100,000 է, և կը բազկանայ երեք գործօն և երեք պահեստի զօրաբանակէ, Դաշնակից տէրութիւններու պայմանները կը կարծուին Եւրոպական Թուրքիան ու Եգէական կղզիները բաժնել Պուլկարիոյ, Սերպիոյ, Յունաստանի և Մոնթենեգրոյի միջեւ, Պուլսոյ և չրջականերուն չդաշլիլ, Պուլսոյ մէջ և չրջակաները ամրոց չլինել և մէկ ամսոյ մէջ Պուլսոյ կանոնաւոր բանակը Անատոլու փոխադրել, մայրաքաղաքի կարգապահութիւնը տեղային ոստիկան զինուորութեան յանձնել և Թուրքիոյ հանրային պարաքլէն յարմար բաժիններ ստանձնել, Իսկ Թաւ կ'իմանայ թէ պայմաններն են Չաթալճայի ամրութիւնները յանձնել, Շքոտրա, Մանասթըր և Եանեա քաղաքները պարպել (երկրորդն արդէն գրաւուեցաւ), Պուլիս միջազգային քաղաքի վերածել, Թուրքիայէ պատերազմական տուգանք առնել, գրաւուած երկիրները իւրացնել, Տարաանէի ներդուցը բանալ, Սէլանիկ աղաւ նաւահանգիստ ընել, և էտիրնէ Պուլկարիոյ թողուլ Միտիայէ Ռատոսթօ երկարող գծով և Տարաանէլէ մինչեւ Քաղկիդեան թերակղզին Եգէականի ափունքով, Մալկարա և Քէշան քաղաքները, ուր Պուլկար քիչ զօրք կը գտնուէր, ետ առնուեցան, Պուլկար զործակալութիւնը կը հերքէ Պուլկար երկու թնդանօթակրի ընկղմումը, Բումանական թերթ մը Պուլկարներու համագումար կորուսած կը հաշուէ 95,000 զինուոր և կ'ըսէ թէ մէկ օրուան մէջ 700 համալսարանական ինկան, Սէրէզի ժողովուրդը ալըստամբեցաւ և 500 հօգի հրացանի բռնուեցան:

Յանապառ. Պուլկարիոյ գահաժառանգ իշխանը և իր եղբայրը երկու օր Յոյն գահաժառանգին հիւրէզան ի Սէլանիկ վարտարի մօտ Պուլկարական եկեղեցիի մը մէջ անոնց ներկայութեամբ աղօթք մատուցուեցաւ դաշնակից բանակներուն համար, Օսմ. սպայ մը այդ քաղաքին անկումը կը բացատրէ Օսմ. զօրագուններուն անկազմ և մատակարարութեան յոռի վիճակով, Կ'ըսէ թէ իւրաքան-

չիւր վաշտ կը բաղկանար 800 զինուորէ, որոնց 150ը միայն գործօն բանակի կը վերաբերէին, իսկ մնացեալը Բ կարգի պահեստիներու Օսմ. երկու սաւառնակ անշարժութեան մատնուեցան քաղաքին անկումով: Թագաւորը փափաքած է աշարանք մը կառուցանել, որպէս զի յաճախ այցելէ հօն: Ն. Վեհափառութիւնը իրեն ներկայացող Իսլամ, Յոյն, Հրեայ և Սերպ պատուիրակութիւններու յայտարարեց թէ ամէն ալ հաւասարութիւն, արդարութիւն և ազատութիւն պիտի վայելեն ճշմարտապէս: Թագուհին հրախայեց ամէն օր 6,000 հաց բաժնել Իսլամ, 9,000 Հրեայ և 10,000 Յոյն կարօտ ընտանիքներու: Գաղթականներու հեռացման համար յանձնարարութիւններ եղան Քաղաքագետ Օսմ. Սամի պէյի և խոստացուեցաւ պետական ամէն օգնութիւն ընծայել այս մասին: Թուրք 4,000 զերիներ ամսոյս 19ին Պիրէոն տարուեցան և ժողովուրդը մեծարեց զանոնք: Պուլկար Դրդ զօրաբաժնին ալ մեկնումը կը շարունակէ: Յոյն 29 չոզենաւեր յատկացուած են այդ փոխադրութեան: Քաղաքին անկարգապահութեան և Հրեայ և Թուրք բնակչութեան դէմ անլուր խռովութիւններու վրայ շատ բան կը դրուի: Մինչեւ իսկ կ'ըսուի թէ Գերմանիա, որ Թրքահպատակներու պաշտպանութիւնն ստանձնած է այս պատերազմին մէջ, զօրք հանած է Գերման յաճանաւէ մը՝ պաշտպանելու համար Գերման և Թուրք հպատակներ: Աւելին կայ. օտար հրամանատարներու կարգադրութեամբ կազմուած պատերազմական ատեն մը Յոյն 7 զինուորական բանտարկած է իրենց խռովութեամբ արարքներուն համար: Փարիզի Յոյն դեսպանը ուժգնապէս կը հերքէ անկարգութիւններու և խռովութիւններու, նաեւ Յոյն և Պուլկար զօտութեան այլընդարկող զրոյցները: Քաղաքին կառավարչատան նկուղիներուն մէջ 3,000 մալգէր և 3,000 նոր համազգեստ զտնուած են: Գուրպան Պայրամի առիթով մետրապօլիտը այցելութիւն տուած է միւլթիիին կը խորհուի յառաջիկայ Մարտ 30ին Թագաւորին գահակալութեան յիսնամեակը տօնել ի Սէլանիկ զինակից տէրութիւններու վեհապետներուն ու վարչապետներուն ներկայութեամբ: Այս Սոֆիա մզկիթը, զոր Պուլկարները դրաւած էին, Յոյներուն յանձնուեցաւ և քաղաքին ու Աթէնքի մետրապօլիտներուն ձեռամբ օծուելով եկեղեցիի վերածուեցաւ: Աթէնքէ կը հեռագրուի թէ կառավարութիւնը փոխելու մտք Օսմ. սպաններու կողմէ լարուած դաւ մը երեւան հանուած է: Այս պատճառով որոշուած է Օսմ. սպանները Յունաստան փոխադրել: Դաւադիր-

ներուն մէջ կը գտնուի Կարմիր Մահիկի անդամներէն Տր. Նազըմ պէյ: Սամուի յեղափոխականներուն պարագլուխը, Սոֆուլու, Աթէնք գնաց կըզգին կցուած: հռչակել տալու համար: Կառավարիչ Վէլլէրի պէյ կզգին մէջ կը մնայ հակառակ իր կամքին և տան մը մէջ կ'զբաղի պետական գործերով: Կրէվէնայի մետրապօլիտն սպաննող հրոսպետ Պէքիր աղա կրէվէնա մտած ու աւարած է քաղաքը: Յունական մեծ վաճառք հրաւիրուեցան կարեւոր գումարներ տրամադրել պետական գանձուն: Կ'ըսուի թէ ոմանք սոսկալի հարուստ են: Լրացող շաբթուան մէջ գրաւուեցան առանց ընդդիմութեան Աթոս (Այնորոս) լեւոր, ուր 21 վաճառ կայ 7,432 վանականով, որոնց 3,946ը Ռուս են, 3,276ը Յոյն, 307ը Պուլկար և 286ը Բուլգէն, Միտիլի կզգին, Եպիրոսի Ծամարա գաւառակը և Իքարիս կզգին, որու բնակիչները անցեալ Յունիսին վանեցին Թուրքերը: Իտալեան պատերազմէն օգտուելով Գրաւեալ Իրոզ, Թասոս և Փսարա կզգիններու ալ քաղաքային և զինուորական պաշտօնեաները, 85 հոգի, Լեմնոսէ Պիրէոն տարուեցան: Նիւ Եորքի Յունական Աքլաթիս թերթը գահաժառանգ իշխանին պատուոյ սուր մը նուիրելու նպատակով հանդանակութեան ձեռնարկած է Վիրաւորներու համար ալ հանդանակած է 365,000 ֆրանք: Իսկ Նիւ Եորք Զեքլու մէկ օրուան մէջ 100,000 Վարչապետ Մ. Վէնիզէլոս Ռուս Զէմաթօններու նախագահին շնորհաւորութիւններուն պատասխանելով հեռագրեց թէ անոնց խախտականէն Յունաստան մեծապէս կ'օգնուորուի նուիրական այն պատերազմին մէջ զոր դաշնակիցներու հետ կը մղէ եղբայրակիցներու մարդկային իրաւունքները պաշտպանելու համար:

Սերպէ. Օսմ. Գ. զօրաբանակի կեդրոն և կուսակալանիստ Մանասթըր քաղաքը, որ Սէլանիկէ ետեւ ամենամեծ քաղաքն է Մակեդոնիոյ և ունի Թուրք, Յոյն, Պուլկար, Հրեայ և զնչու 60,000 բնակիչ, չորեքօրեայ կատաղի զիմադրութենէ մը ետեւ զբաւուեցաւ ամսոյս 18ին Սերպ սպայակոյտի պետը կը հեռագրէ թէ ճակատամարտը 50 հզմթ. զօր մը վրայ կը տարածուէր և 4 օր տեւեց: Թշնամին 20,000 մեռեալ և վիրաւոր ունեցաւ 8,000ի դէմ: Գրաւուեցաւ լեռնային հրետանի մը, պաշարման 4 թնդանթ և մեծ աւար: Վերջին օրը լոկ Տրինայի զօրաբաժնը պրաւեց 36 թնդանթ: Թուրք զօրաբաժնին մը միայն յաջողեցաւ մատախուղէն օգտուելով կանոնաւորապէս քաշուի դէպի Ֆլորինա, միւսները լեռներուն մէջ ցրուեցան և զիմեցին դէպի Բէսնէ և Ֆլորինա:

Հրեականներու հրամանատար Րիզա փաշա մեկնած էր երեք օր առաջ։ Ճակատամարտը ցարդ մղուածներուն ամէնէն արիւնալիցը և ահաւորն եղաւ։ Թշնամի ուժն էր 100,000 զօրք և 100 թնդանօթ։ Քաղաքային վարչութիւնն առմամապէս կազմակերպուած է և իրր ապացոյց տիրող ապահովութեան՝ ամսոյս 10ի տօնաժամարի օրը (Գլ) 6.000 հոգի եկան քաղաք, մինչ նախօրը երկու տօնաժամարներուն եկած էին միայն 200 և 2.000։ Զին. թղթակիցներ սքանչալատմբ կը խօսին երկու բանակներուն ալ կորովին, տոկոսնութեան և հերոսութեան վրայ։ Կուսակալը զերի ընտելեցաւ, նմանապէս Թուրք երկու գունդ։ Պահակազօրաց անձնատուութիւնը կը հերքուի։ Ալեքսանդր իշխանին քաղաք մտնելուն առթիւ փառաւոր ցոյցեր եղան։ Սպայակոյտը Փէրլէփէ Մանասթըր փոխադրուեցաւ։ 21ին Րէսնէ գրաւուեցաւ, 22ին ալ Յուրինա, ուր Յոյները եւս մտան ու եղբայրակցեցան։ Սերպ կիսաբաժին մը մտաւ նաեւ Տէպրէ, Ալպանիոյ մայրաքաղաքը առանց երեք ընդդիմութեան բախելու և յետոյ յառաջացաւ դէպի Տրաք, 80 հզմթ. զէպ արեւմուտք։ Քրակուլէփայի զինարանը զրկուած է Թուրքերէ գրաւուած 93 վակոն ռազմանիւթ, պարէն ու բազում թնդանօթ։ Մանասթըրի անկման օրը գրաւուեցաւ նաեւ Լէյ Մոնթենեկրեան Զօր. Մարթինովիչի և Սերպ Զօր. Ժիլքովիչի մարդոց ձեռամբ։ Սերպ զօրքը հոս ալ, ինչպէս Մանասթըրի առջեւ, պարտաւորեցաւ գերմարդկային պայքար մը։ Զինի, տիգմի և ջուրի դէմ, Թագաւորը Ֆերաինանտ Զարին հետ տեսակցելու համար Գրգքիլիսէ գնաց և շարքի Պելլրատ վերադարձաւ, ուր ողջունուեցաւ մեծ խանգալաւութեամբ։ Աւստրեան հիւպատոսի մը սպանման գործը կը հերքուի։ Կըսուի թէ Սերպիա, որ չէր ուզեր գրաւեալ երկիրներու մէջ գտնուող օտար հիւպատոսները ճանչնալ և սեղմումի ու հակողութեան կ'ենթարկէր զանոնք հասարակ մանկանացուներու պէս, հաւանած է վերջապէս՝ յարգել միջազգային առանձնաշարժները։ Ֆրանսական տեսակ մը կրծազրահ, որ 3 քիւ կը կշռէ և 35 ֆրանք կ'արժէ, փորձուեցաւ և դիտուեցաւ որ 250 մեթր հեռաւորութենէ անթափանցելի կը մնայ։ Ուստի և 100,000 հատ յանձնարարուեցաւ բանակին համար։

Մանթենեկր. Թագաւորը և իր փեսան ու գուստըրը (Ռուս մեծ գուքս Փեթեր Նիքոլայէվիչ և մեծ դքսուհին) ամսոյս 15ին Շքոտրայի լճին վրայ նաւարկեցին զին. զործողութիւնները դիտելու համար ուղեգրու տարափի մը մէջ։ Մոնթենեկրոցիները

յաջողեցան լուսթեան դատաւարտել զօրաւոր ամբողջ մը։ Ռուս մը ուղղակի քաղաքին մէջ պայթեցաւ և հրդեհեց զին. մթերանոց մը։ Հետեւեալ օր 14 զօրագունդ անցան քաղաքին արեւելեան կողմը և թշնամին ստիպեցին քաղաք ապաստանիլ։ 17ին Զօր. Մարթինովիչ Շէնքին մտաւ առանց ընդդիմութեան և հետեւեալ օր Սերպերու հետ Լէյկամ Ալէքիս։ Պոյանա գետին ու Շէնքինի միջեւ ճակատամարտով մը ետ մղեց 3 000 Թուրք որ կ'ուզէին Շէնքինը ետ առնել։ Մալիտոյ մէջ Ալպանացիներու հետ պայմանագրութիւն մը կնքուած է։ Որով անոնք յանձն կ'առնեն Մոնթենեկրոսի օգնել։ Թագաւորը երազատուութիւն կը կոչէ անկախ Սերպանիոյ մը գաղափարը, քանի որ զաշխակիցները կը հաւանին իրեն տալ գրաւեալ Լէյ և Շէնքին քաղաքները։

Հետաքրքրելի. Աւստրիա և Իտալիա համաձայնեցան Ալպանիոյ խնդրին և Ալպանիոյ տնտեսական անկախութեան նկատմամբ։ Գերմանիա տրամադիր կը թուի ոյտ տալ իր զինակիցներուն համաձայնութեան։ Սակայն հետզհետէ կը չեղտուի Աւստրիոյ յարաբերութիւններու ձգտումը, ոչ ոք առերեւոյթ պատճառն է Աղբիականի վրայ Սերպիոյ նաւահանգիստ տալու կամ չտալու վէճը։ Զկարծուիր որ այս ինքնին արդարացի է եւրոպեան խաղաղութիւնը խախտելու փորձ մը։ Եւ սակայն Աւստրիա պատերազմական լուրջ պատրաստուածութիւններու ձեռնարկած է հակառակ բազմաթիւ հերքումներու։ Աւստրեան սպայակոյտի պետին Պերլին ուղեւորութիւնը և գահաժառանգ իշխան Յրանց Ֆերաինանտ Արքիդքսին Վիլհելմ կայսեր և Գերման աւագանիին հետ վերջին տեսակցութիւնը կ'ենթադրուի թէ սերտ կապակցութիւն ունին այս ձեռնարկին հետ։ Աղբիականի բոլոր երկաթուղիները զինուորականապէս գրաւուած են։ Ֆիոմէի և Փոլայի մէջ պաշարման վիճակ կը տիրէ, Վարչաւայի գիծը հասարակ փոխադրութիւններու համար փակ հոշակուեցաւ նորոգման պատրուակով, և Սեւ Ծովու առեւտրական նաւերը թրիէսթէ հրաւիրուեցան՝ ոչ եւս տարակոյս թողլով զին. պատրաստութիւններու լրջութեան մասին։ Միւս կողմէ Ռուսիա անդադար կաւելցնէ իր հարուստ բեւեմեան սահմանադրութիւններու ոյժերը, Յրանստ, Անգղիա և Գերմանիա փութով միւս երկու քին օրինակին հետեւեցան, և մինչեւ իսկ Պոլսոյ Աւստրիացի, Գերման և Անգղիացի հպատակներ հրաւէր ընդունեցան առաջին առթիւ մեկնելու կազմ և պատրաստ գտնուել։ Երբեակ Զինակցութիւնը զեպանախորհուրդ կը պահանջէ և այդ

ուղղութեամբ կ'աշխատի Անգղիա, — Իտալիա Եր-
րեակ զինակցութեան վերանորոգումն ստորագրե-
լու համար կ'սպասէ որ ներկայ Պալքանեան պա-
տերազմը վերջնայն և Ալպանական խնդիրը լուծ-
ուի իր ու Ալպանիոյ միջև: — Բուլղարիա սու-
ւառնական կ'ապսպրէ, — Անգղիոյ Երեսփ. Ժողո-
վին տնտեսական այն որոշումը, որ աննպաստ էր
իրականական ինքնօրինութեան օրինագծին, ետ առ-
նուեցաւ 206ի դէմ 322 քուէով: — Հնդկ 100.000
իսլամներ ամսոյս 20ին Կալկաթայի մէջ ազոթեցին
Թուրք բանակին և Իսլամութեան յաջողութեան
համար և ընդհանուր հանգանակութեան ձեռնար-
կեցին: — Ֆրանսա Թուրքիոյ զեկոյց թէ ինք է
Թուրքիոյ Բրիտանիաներուն աւանդական պաշտ-
պանը և զգացուց անոնց ապահովութիւնը երաշ-
խաւորելու պէտքը: — Անգղ. թերթ մը կ'ըսէ թէ
քանի մը ամիսէն Եգիպտոս Անգղիոյ պիտի կցուի:

Ն Ե Ր Ք Ի Ն

Մայրաքաղաք. Զինադադարի և հաշտութեան Օսմ.
պատուիրակները կիրակի դացին բանակեալ, Բա-
նակցութիւնը, Պուլկար պատուիրակ Մ. Տանէվի
ուչ հասնելուն պատճառով, սկսաւ երկուշաբթի
միայն և տեւեց մինչև չորեքշաբթի, երբ խզուե-
ցաւ նոր հրահանգ ստանալու համար: Երեքշաբթի
գիշեր Բ. Դրան կողմէ իրաւագէտ երկու խորհրդ-
դական զրկուեցան, մին Հայ, և կ'երեւի թէ դեռ
նոր պատուիրակ ալ պիտի զրկուի: Ռուս զեռպա-
նատան Ա. Թարգման Մ. Մանտէլսթամ միջնորդի դեր
կը կատարէ Բ. Դրան և Պալքանեան դաշնակիցնե-
րուն միջև: — Իթթիհատական դաւադիրներու
ձերբակալումը կը շարունակէ և ոմանց հարցաքնն-
նութիւնն սկսաւ: Դատաւճիռներու անցեալ շաբ-
թուան լուրը կանխահաւ էր: Պատերազմական
ատենը պաշտօնապէս կը յայտարարէ թէ ապա-
ցոյցներ ունի որ Իթթիհատեան պատուիրակ մը
ֆէտայիներու արձանագրութեան ձեռնարկած է
բանակին ընդհ. հրամանատար Սուլթանը, անոր
փոխանորդ Պատերազմական նախարարը և պետա-
կան ուրիշ պաշտօնատարներ ուժանակով և այլ
միջոցներով կենսազրաւ ընելու համար: Հետեւա-
պէս կը ձերբակալէ դաւադիրները միայն և ոչ ան-
խտիր ամէն Իթթիհատական: — Տէրքոզի Զուրը
մաքուր հոչակուեցաւ մասնագէտներու քննու-
թեամբ: Շրջակայ դրեթէ 10 գիւղեր ամայացան
հետախտի պատճառով: Սան Սթէֆանօի մաքրու-
թեան ձեռնարկուեցաւ Աւստրեան մարտանաւի
հրամանատարին պահանջմամբ և բժիշկ ու հակա-
նեխական գործիքներ զրկուեցան: Քեաղըրտանէի

սահմաններուն մէջ հաստատուած զաղթականնե-
րուն ազգարարուեցաւ հեռանալ: Փողոցի կառքե-
րու հականերումը պարտաւորիչ հոչակուեցաւ:
Մաքուր արտօնագիր չունեցողներ պիտի չկրնան
բանիլ: Համաճարակին դէմ 2 միլիոն դահ. վարկ
մը արուեցաւ Քաղաքապետութեան: — Տարտա-
նէի հրամանատարը մայրաքաղաքս հրաւիրուեցաւ,
Զօր. Շէվքէթ Թորքուտ փաշա Կէլիպօլուի հրամա-
նատար կարգուեցաւ: Սէլանիկի նախկին կուսա-
կալ Քեաղիմ պէյ և նախորդ հրամանատար Թահ-
սին փաշա դատի պիտի ենթարկուին: Զէքի պէյի
սպանիչներուն դատաւճիռը բեկուեցաւ: Կիրակի
Ամերիկեան երկու մարտանաւ ժամանեցին: Աւս-
տրեան երկու մարտանաւ մեկնեցան: Օտար նա-
ւազները մասամբ ցամաքի վրայ պիտի մնան մին-
չև խաղաղութեան վերահաստատումը: Իտալեան
նոր դեսպան Մ. Կարոնի կիրակի ժամանեց և ան-
միջապէս իր յանձնարարագրերը ներկայացուց: —
Յունաց Պատրիարքը երեքշաբթի Պատրիարքարանի
իր յարկին մէջ վախճանեցաւ 78 տարեկան: Կը
կարծուի թէ մարմինը Աթոս պիտի փոխադրուի:

Աւէֆ. Ժու. Հապուսիի (Խարբերդ) եկեղեցւոյ
չինութեան Կայս. հրովարտուիլ Ազգապետարան
յանձնուեցաւ: — Ամերիկեան Պորտի մէկ ժողովին
մէջ Ստանայի միսիոնար Տր. Զէյմպրեսի յանձնա-
րարութեամբ 2500 ոսկի հանգանակուած է ի
նպաստ Թարսուսի եկեղեցիին չինութեան:

Հայ Ժու. Ներքին գործերու նախարարը Վանի
կուսակալին տեղեկատուութեան վրայ հերքեց թէ
ոեւէ Կարկառոցի կը գտնուի Վանի մէջ, Կարկառի
ոճրագործները ազատ կը շրջին: Էրսիսի միջ քա-
հանայ մը և ձերունի մը ձեռնուած են ոստիկան-
ներէ: Նոր սպանութիւն մը գործուած է Զէյթու-
նի գօրանոցին մօտ: Ասոնց և 19 տարեկաններու
ի գէն կոչման հրամանին դէմ Պատրիարքը խտիւ-
րողքեց ձեռնհաս իշխանութիւններուն: Էջմիած-
նի Կաթողիկոսը հայրապետական օրհնութիւններ
զրկեց Ն. Ամենապատուութեան՝ այն ջանքերուն
համար զորս կը թափէ ի նպաստ ազգայիններու
ապահովութեան: Օսմ. բանակի ընդհ. հրամանա-
տար Նազըմ փաշա Պ. Հալաճեան էֆ. հեռադրա-
կան հարցման պատասխանեց պարծանքով թէ Հայ
զինուորները իրենց զինուորական և հայրենասի-
րական պարտականութիւնը կատարեալ հաւատար-
մութեամբ և հնազանդութեամբ կը կատարին:
Կիրակի Գ. Եպսկ. Երէցեան իր անկողինն մէջ
վախճանած գտնուեցաւ: Երեքշաբթի Պատրիարք
Զօր նախագահութեամբ օծում և յուղարկաւորու-
թիւն կատարուեցաւ Բերայի Սր. Երրորդութիւն
եկեղեցիին մէջ: Սրբազանը Ազգ. մատենադարա-
նին կտակած է իր գրադարանը, իսկ Միացեալին՝
իր կեանքի ապահովագիրը (250 ոսկի):

اورادار هفته لوق غزته — درسعادته بايل هاوسده — مدير مسئول — ضمويل ق. هارويويان

ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ	
Ցարեկ. բանկերին	40 դր.
Ամերիկայի համ.	2 ժ.
Անգլիայի	8 շե.ին
Ռուսիայի	10 ժ.
Կերեկերու	40 փ.—
Ձեռքի համար	40 փ.—
Մանուկների համար	
Համար	

ԱՒԵՏԱՐԵՐ

ՇԱՐԱԹԱԹԵՐԹ

Խմբագիր

Վեր. Տր. Ֆ. Ու. Մեքալըմ

Պայպըլ Հասու, Կ. պոլիս, Թուրքիա

THE AVEDAPER

AN ARMENIAN WEEKLY

EDITOR

REV. F. W. MACALLUM, D. D.

American Bible House
Cons/ple, Turkey

TERMS

An. Subscrip. Ps. 40
U. S. A. \$ 2
England Shils. 8
Other countries Frs. 10

Single Copy 40 Paras

Advertising rates on application

ԿԻՐԱԿՆՈՐԵԱՅ ԴԱՍԵՐ

1913 Տարուան Համար

Յառաջիկայ 1913 տարուան Հայերէն Կիրակնօրեայ Դասերը հրատարակուեցան։ Այս տարի երկու վեցամսեաները մէկ հատորի մէջ ամփոփուած են։ Հատորին գինն է 2 դահ.։ Կը փափաքէնք որ ապսպրանքները կանոնաւոր ըլլան որով բաւական միջոց պիտի ըլլայ զատադիրքերը ստանալու և նոր Տարիէն առաջ վերաքաղ ընելու։

1913 տարուան Հայ-Տաճկերէն Կիրակնօրեայ Դասերն ալ հրատարակուած են եւ մօտերս վաճառուելու պատրաստ պիտի ըլլան։ Այս երկու հրատարակութեանց համար ալ դիմել Ու. Ու. Փիթի, Պայպըլ Հասու, Կ. պոլիս։

ՀՈԳԵՒՈՐ ԵՐԳԱՐԱՆ ԵՂԱՆԱԿՆԵՐՈՎ

Այս երգարանին առաջին տպագրութիւնը բոլորովին սպառած ըլլալով յարմար դատուեցաւ սրբագրեալ նոր տպագրութիւնն ալ հրատարակել, որ լոյս պիտի տեսնէ մօտերս։ Իւրաքանչիւր օրինակին գինն է 15 դահ. արծաթ։ Մէկ օրինակ ունենալ փափաքողներ իբր փօսթայի ծախք 2.20 դահ. աւելի ղրկել պէտք են։ Փափաքողներ կրնան դիմել Ու. Ու. Փիթի, Պայպըլ Հասու, Կ. պոլիս։

ՄԵԶԻ ՂՐԿՈՒԱԾ ԹԵՐԹԵՐ

ԱԶԴ. Շարաթաթերթ ազգային, գրական և քաղաքական։ Տարեկանը՝ Ամերիկա՝ 2 տոլ., Արտասահման 12 ֆր.։ Հասցէ՝ The Azk Pub. Co. 143½ Kingston St., Boston, Mass.

ԱՍՊԱՐԻԶ. Շարաթաթերթ ազգային, ուսումնական, բարոյական և քաղաքական։ Տարեկանը՝ Ամերիկա 1.50 տոլ., Արտասահմ. 7.50 ֆր.։ Հասցէ՝ The Asbarez Pub. Co. Fresno Cal. U. S. A. P. O. Box 865։

ԲԱԶՄԱՎԵՊ, Ամառազիր ազգային, բանասիրական, գրական։ Տարեկանը՝ 15 ֆր., Հասցէ՝ R. de la Revue, «Pazmavep» Venise (Italie) St. Lazare.

ԵՓՐԱՏ, Հանգէս կիսամսեայ ազգային, գրական, դիտական և քաղաքական։ Տարեկանը՝ Թուրքիա 20 դահ., Արտասահմ. 5 ֆր. Ամերիկա 1 տոլ.։ Հասցէ՝ Խմբագրութիւն «Եփրատ»ի, Եփրատ Դուէճ, Խարբերդ։

ԻԿՈՆՏԻՆՆ, Ամառաթերթ ձենանեան Գոլէճի, Գոնեա։ Տարեկանը՝ Թուրքիա՝ 20 դահ., կամ 1 տոլար։ Հասցէ՝ Խմբագրութիւն «Իկոնտինն»ի, ձէնանեան Գոլէճ, Գոնեա։

ԼՈՒՍԱՐԵՐ-ԱՐԵՆ, Օրաթերթ ազգային և քաղաքական։ Տարեկանը՝ 15 ֆր., Հասցէ՝ R. du journal armenien «Loussaper-Aren», Le Caire, B. P. 868.

ԿԱՅԾ, Ամառաթերթ հասարակական, դիտական, գրական։ Տարեկանը՝ 3 ֆր. R. «Gaïdz», Constantinople, Poste centrale 97.

ԿՈՀԱԿ, Պատկերազարդ թերթ գրական, քաղաքական և ընկերային։ Տարեկանը՝ Տաճկ. 20 ղրչ., Արտասահմ. 5 ֆր. R. «Gohag», Constantinople, Samatia.

ԿՈՉՆԱԿ, Շարաթաթերթ, Տարեկանը՝ 2 տոլար R. de la Revue «Gotchnag», 110 Lexington Avenue, New-York City.

Հոգեւոր պաշտամունք՝ վաղը, Ժամը 3ին (Ը. Ե.), Կոստիկեան բնակարանի մէջ, Պոյաճըգիւղ։ Պիտի քարոզէ Վեր. Մր. Զ. Թ. Րիկչ։

Կ. Պոլսոյ Ե. Ք. Ընկերակցութեան Աղօթքի Ժողով, Ժամ 3.45ին (Ը. Ե.), Գուլգափու, Միշն Հասուի մէջ։